

Sastamalan kaupunki
Tarkastuslautakunta

ARVIOINTIKERTOMUS 2022

www.sastamala.fi

SASTAMALA
sopivasti sykettä

Sisällys

1	Johdanto	2
2	Tarkastuslautakunnan toiminta	3
2.1	Sidonnaisuusilmoitusten valvonta	3
2.2	Ulkoinen tilintarkastus	3
2.3	Tarkastuslautakunnan jäsenet	4
3	Arviointityön toteuttaminen	5
4	Arvio valtuuston asettamien toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden saavuttamisesta	7
4.1	Käyttötalouden ja tuloslaskelmaosan toteutuminen	7
4.2	Investointiosan toteutuminen	11
4.2.1	Kaupungin talouden tunnuslukujen arviointi.....	12
4.2.2	Konsernitason taloudellisen tuloksen arviointi	18
4.2.3	Strategiakauden talouden arviointi	19
4.3	Toiminnallisten tavoitteiden toteutuminen	19
4.3.1	Konsernihallinto	20
4.3.2	Sivistystoimi.....	23
4.3.3	Tekninen toimi	29
4.3.4	Sosiaali- ja terveystoimi	33
4.3.5	Henkilöstö.....	37
5	Päätelmät	38
6	Allekirjoitukset	41

1 Johdanto

Vuosi 2022 jatkoi poikkeuksellisten epävarmojen vuosien sarjaa, kun Venäjä hyökkäsi Ukrainaan 24.2.2022. Ukrainasta lähti sotaa pakoon miljoonia naisia ja lapsia ja heitä saapui myös Sastamalaan. Epävarmuus markkinoilla nosti kustannuksia mm. elintarvikkeiden ja energian hintoja sekä korkoja. Sastamalan kaupungin talous kuitenkin vahvistui ennakoitua suuremman verokertymän ansioista.

Maailman poikkeuksellisista tapahtumista huolimatta kunnassa pitää pystyä tuottamaan palveluita sekä myös suunnitella ja kehittää toimintaa kustannustehokkaasti.

Sastamalan kaupungin visio on tarjota omannäköistä elämää Sastamalassa ja strategisten valintojen olisi tuettava kaupungin veto- ja pitovoimaa. Veto- ja pitovoimaa saavutetaan tuottamalla hyvinvointia asumiseen ja elämiseen, osaamista tulevaisuuden tekijöille ja elinvoimaa työstä ja yrittäjyydestä. Näiden kaikkien pohjana on kuitenkin tasapainoinen talous.

Strategisia linjoja on viety kunnan toimintaan ja näiden toteuttamisen seurantaan on kehitetty erilaisia mittaristoja kuten muunkin kunnan toiminnan mittaamiseen. Yksinkertaisimpana mittarina on erilaisten päätettyjen tekojen ja hankkeiden toteuttaminen kyllä/ei asteikoilla. Haastavampia mittareita olisivat ne, joissa arvioitaisiin sitä, onko tehdyllä hankkeella/toimella ollut toivottavaa vaikutusta tahdottuun mittariin sekä mm. onko se toteutettu kustannustehokkaasti ja laadukkaasti. Jälkimmäisiä mittareita tarkastuslautakunta toivoo näkevänsä tulevaisuudessa enemmän.

Tarkastuslautakunta on kuntalain 121 pykälän mukaisesti pyrkinyt omassa arviointikertomuksessaan ottamaan kantaa siihen ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet ja onko kunnan toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla.

Erityisesti tarkastuslautakunta haluaa yhä kiinnittää luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden huomion siihen, että kaikissa päätöksissä pyritäisiin avoimuuteen sekä perusteltuihin päätöksiin. Mikäli lautakunnissa tehdään viranhaltijoiden esityksistä poikkeavia päätöksiä, myös näiden päätösten perustelut, luvut ja faktat, tulisivat kaikille kuntalaisille selviksi lautakunnan pöytäkirjoista. Inflaation ja uhkaavan taantuman alla on aiempaa tärkeämpää noudattaa sopeuttamistoimia ja pysyä annetuissa budjeteissa.

2 Tarkastuslautakunnan toiminta

Tarkastuslautakunnan tehtävistä säädetään kuntalaissa ja määrätään Sastamalan kaupungin hallintosäännössä.

Sen lisäksi mitä kuntalain 121 pykälässä säädetään, tarkastuslautakunnan on

1. seurattava tilintarkastajan tarkastussuunnitelman toteutumista sekä muutoinkin seurattava tilintarkastajan tehtävien suorittamista ja tehtävä tarpeen mukaan esityksiä tilintarkastuksen kehittämiseksi,
2. huolehdittava, että tilintarkastusta varten on tarpeelliset voimavarat, jotka mahdollistavat tilintarkastuksen suorittamisen julkishallinnon hyvän tilintarkastustavan edellyttämässä laajuudessa sekä
3. tehtävä aloitteita ja esityksiä tarkastuslautakunnan, tilintarkastajan ja sisäisen tarkastuksen tehtävien yhteensovittamisesta mahdollisimman tarkoituksenmukaisella tavalla.

Arvioinnin tulokset raportoidaan vuosittain valtuustolle annettavassa arviointikertomuksessa. Ennen arviointikertomuksen valmistumista tarkastuslautakunta voi antaa valtuustolle tarpeelliseksi katsomiaan selvityksiä. Tarkastuslautakunta voi raportoida tilikauden aikana valtuustolle myös muista merkittävistä havainnoista.

2.1 Sidonnaisuusilmoitusten valvonta

Tarkastuslautakunta on valvonut kuntalain 84 §:n mukaista sidonnaisuuksien ilmoittamisvelvollisuuden noudattamista ja kehottanut henkilöitä, joiden ilmoitus puuttui, täyttämään sidonnaisuusilmoituksensa. Sidonnaisuusilmoitukset on saatettu valtuustolle tiedoksi 12.12.2022.

2.2 Ulkoinen tilintarkastus

Sastamalan kaupungin lakisääteisenä tilintarkastusyhteisönä toimi vuonna 2022 BDO Audiator Oy, vastuunalaisena tilintarkastajana JHT, HT Nina Nieminen. Kaupunginvaltuusto valitsi tilintarkastusyhteisön tilikausille 2022-2025 kokouksessaan 21.2.2022.

2.3 Tarkastuslautakunnan jäsenet

Kaupunginvaltuusto nimesi tarkastuslautakunnan toimikaudeksi 2021-2025 kokouksessaan 16.8.2021 § 66.

Jäsen

Iso-Kukkula Mirva, pj

Tuominen Mauri, vpj

Lakkinen Sinikka

Mäkelä Juha

Oksanen Kari

Suomela Hannu

Ylikomi Riitta

Varajäsen

Virtanen Airi

Rannikko Heidi

Nikkanen Aukusti

Selin Jukka-Pekka

Pitkänen Hanna

Määttänen Eeva

Koskinen Ilkka

3 Arviointityön toteuttaminen

Tarkastuslautakunta on käsitellyt kuntalain edellyttämiä asioita tilikaudelta 2022 erikseen hyväksytyn työohjelman ja kokousaikataulun mukaisesti. Tarkastuslautakunta sai kokouksissaan selvitykset eri tehtäväalueiden johtavilta viranhaltijoilta toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta. Tarkastuslautakunta on laatinut arviointisuunnitelman vuosille 2021-2024 kokouksessaan 3.9.2021 § 56. Arviointisuunnitelmaa tarkentaa vuosittain tehtävä työohjelma. Työohjelman mukaisesti tarkastuslautakunta on kuullut eri yksiköiden esittelijöitä.

Kokousaika	Kutsuttavat
14.1.2022	Talousjohtaja Elina Alajoki Tilintarkastaja Nina Nieminen
11.2.2022	Sosiaali- ja terveysjohtaja Tryyki Päivi Maankäyttöjohtaja Mattila Ilmari
18.3.2022	Tekninen johtaja Kimmo Toukonieni
22.4.2022	Talousjohtaja Elina Alajoki kaupunginjohtaja Malmberg Jarkko
26.8.2022	Talousjohtaja Elina Alajoki Tilintarkastaja Nina Nieminen
30.9.2022	Kasvatusjohtaja Pekka Kares
28.10.2022	Varhaiskasvatusjohtaja Jarmo Korhonen Perusopetuksen opetuspäällikkö Kati Heikkilä
18.11.2022	Rehtori Leeni Kirvesmäki Rehtori Sini-Mari Lepistö
16.12.2022	Vs. sosiaali- ja terveysjohtaja Aleksi Saukkoriipi Tilintarkastaja Nina Nieminen
20.1.2023	Kirjastonjohtaja Sari Sillanpää Kulttuuripalvelupäällikkö Päivi Mäki-Kerttula Liikunta- ja nuorisopalvelupäällikkö Tiina Haronoja
17.3.2023	Henkilöstöjohtaja Riitta Hietala
24.3.2023	Kasvatusjohtaja Pekka Kares
21.4.2023	Talousjohtaja Elina Alajoki

Tarkastuslautakunta käsitteli vuoden 2022 asioita yhteensä 12 kertaa syyskauden 2022 ja kevätkauden 2023 aikana.

Tarkastuslautakunta on perehtynyt tilikauden aikana kunnassa laadittuihin toiminnan ja talouden raportteihin sekä tilinpäätökseen 2022. Jäsenet seuraavat toimielinten pöytäkirjoja sisäisen työnjakonsa mukaisesti. Tarkastuslautakunnan jäsenillä on ollut mahdollisuus raportoida toimielinten päätöksiin liittyvistä havainnoistaan lautakunnan kokouksissa.

4 Arvio valtuuston asettamien toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden saavuttamisesta

Tarkastuslautakunta arvio, että kaupunki on onnistunut itselleen asetetuissa tavoitteissa melko hyvin mutta kysyy samalla ovatko tavoitteet olleet tarpeeksi kunnianhimoisia sekä kuvaavatko mitatut asiat strategisten tavoitteiden etenemistä? Toimialakohtaisia tavoitteita on saavutettu kohtalaisesti mutta niiden toteutuminen ei ole juuri vaikuttanut strategian mukaisten tavoitteiden saavuttamiseen. Esimerkkinä vaikkapa Työllisyysdynamiikan ”työttömien määrä” tavoite, lähtötaso on ollut 6,5, tavoitetaso keskimäärin enintään 6, toteutuma 7,1, joka on vain 0,1 edellistä vuotta alempi. Tällä luvulla on kuitenkin konsernipalveluiden ”osaamista tulevaisuuden tekijöille” saavutettu.

Tarkastuslautakunta toteaa, että hyvät tavoitteet ovat konkreettisia ja mitattavia ja ovat saavutettavissa kunnan omilla toimilla. On olennaista, että tavoitteet ja mittarit rakennetaan strategian pohjalta ja se ohjaa toimintaa. Tarkastuslautakunta painottaa, että strategia on aidosti kaupungin toimintaa ohjaava väline, eikä markkinointityökalu.

Jos tavoitteet eivät tue strategiaa ja riskienhallinta on sidottu vain tavoitteiden toteutumisen seurantaan, korjaavat toimet tulevat liian myöhään. Tarkastuslautakunta toivoo myös kaupunginhallitukselta aktiivisempaa otetta tavoitteiden määrittelyyn.

4.1 Käyttötalouden ja tuloslaskelmaosan toteutuminen

Kaupungin tulos oli 6,96 miljoonaa euroa ja tilinpäätössiirtojen jälkeen tilikauden ylijäämäksi muodostui 4,3 miljoonaa euroa. Kaupungin toimintakate heikkeni vuodesta 2021 noin 6,5 miljoonalla eurolla (4,5 %). Toimintakate toteutui 0,5 miljoonaa euroa lopullista talousarviota parempana. Euromääräisesti tarkasteltuna toimintakate kehittyi talousarviossa ennakoitua positiivisemmin konsernipalvelujen ja tilakeskuksen osalta. Konsernipalvelut kokonaisuutena alitti alkuperäisen talousarvion 1,1 miljoonalla eurolla ja tilakeskus 0,25 miljoonalla eurolla. Tekninen toimi (ilman tilakeskusta) ylitti alkuperäisen talousarvion 0,2 miljoonalla eurolla. Sosiaali- ja terveystoimi kokonaisuutena toteutui talousarvion mukaisena. Sivistystoimen osalta toimintakate oli 0,96 miljoonaa euroa talousarviota heikompi.

Kaupungin verotulot toteutuivat vuoden 2022 aikana 3,5 miljoonaa euroa muutettua talousarviota suurempina kasvaen edellisvuoden ta-

sosta 5,5 miljoonaa euroa (6,0 %). Verotulot toteutuivat myös alkuperäistä arviota 7,0 miljoonaa euroa suurempina. Yhteisöverotulot kasvoivat, vaikka kuntien jako-osuuden tilapäinen 10 %:n korotus poistui. Yhteisöverotulot kasvoivat edellisvuodesta 0,6 miljoonaa euroa. Tuloveroprosentti pysyi ennallaan. Tuloverotuotot kasvoivat 4,7 miljoonalla eurolla.

Valtionosuuksien toteuma oli 1,4 miljoonaa euroa muutettua talousarviota parempi ja 6 miljoonaa euroa suurempi kuin vuonna 2021. Valtionosuudet kasvoivat indeksikorotuksen, uusien tehtävien rahoituksen ja veroperustemuutosten johdosta (tilinpäätös 2022 s. 27). Kasvaneiden verotulojen ja valtionosuuksien myötä kaupungin vuosikate parani 5,0 miljoonaa euroa edelliseen vuoteen verrattuna. Vuosikate toteutui 6,24 miljoonaa euroa lopullista talousarviota parempana.

Vuoden 2022 aikana budjetoitua lainanottoa ei käytetty kokonaisuudessaan. Uutta lainaa nostettiin 7 miljoonaa euroa, josta Tilakeskukseen kohdentui 6,0 miljoonaa euroa ja Sastamalan Vedelle 1,0 miljoonaa euroa. Lainamäärä pieneni 3,4 miljoonaa euroa. Lainakorkojen matala taso johti siihen, että rahoitustuotot ja -kulut toteutuivat 0,96 miljoonaa euroa budjetoitua parempana.

Kaupungin tilikauden tulos 6,96 miljoonaa euroa, päätyi selvästi ylijäämäiseksi, joka oli lopullista talousarviota (3,4 miljoonaa euroa) 3,5 miljoonaa euroa parempi. Taulukoissa 1 ja 2 on esitetty tiivistetysti, miten alkuperäinen talousarvio muuttui koko talousarvion tasolla. Poikkeamat talousarvioon ovat toimintakatteen jälkeisissä erissä melko suuria ja erityisesti verotulot yllättivät suuruudellaan. Lopullisen talousarvion taloudelliset tulokset saavutettiin.

Kateluvut M€	Talousarvio	Muutokset	Muutettu talousarvio	Tilinpäätös	Poikkeama	
					alkuperäinen ta	muutettu ta
Toimintakate	-153,3	-0,4	-153,7	-153,1	0,2	0,6
Vuosikate	10,0	2,6	12,6	19,0	9,0	6,4
Tulos	0,8	2,6	3,4	7,0	6,2	3,6
Yli-/alijäämä	1,0	2,6	3,7	4,3	3,3	0,6
Investoinnit, netto	-13,9	-0,6	-14,5	-11,8	2,1	2,7

Taulukko 1. Talousarviomuutokset ja poikkeamat (tilinpäätös s. 22).

Merkittävät talousarviomuutokset, M€		
Sosiaali- ja terveystoimi		
	perhe- ja sosiaalipalvelut	-0,5
	ikäihmisten avopalvelut	-0,1
	ikäihmisten asumispalvelut	-0,2
	terveyspalvelut	-0,4
Sivistystoimi		
	varhaiskasvatus	-0,2
	perusopetus	-0,1
Verotulot		3,5
Rahoitustuotot ja -kulut		-0,5

Taulukko 2. Merkittävimmät talousarviomuutokset tuloslaskelmaan (tilinpäätös s. 53 ja 96).

Seuraavassa taulukossa on verrattu sitovien nettomäärärahojen ja nettotuloarvioiden toteumaa alkuperäiseen talousarvioon. Taulukosta käy ilmi, että poikkeamat alkuperäiseen talousarvioon olivat merkittäviä konsernipalveluissa, varhaiskasvatuksessa, perhe- ja sosiaalipalveluissa, perusterveydenhuollossa ja erikoissairaanhoidossa.

Tarkastuslautakunta arvioi, että vuoden 2022 talousarvio on toteutunut kohtalaisesti.

Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota, että useammalla toimialalla määrärahoissa on suuria poikkeamia, vaikka virkoja on ollut täyttämättä ja tavoitteet ovat jääneet osin toteutumatta. Joidenkin alojen työvoimapula on jo lähes krooninen, joten tähän mennessä tehdyt toimet eivät ole olleet riittäviä. Minkälaisia uusia toimia suunnitellaan, jotta virat saadaan täytettyä ja suunnitellut toimet tehtyä?

Nettomäärärahat (1000 eur)					Nettotuloarviot (1000 eur)			
	Alkup. Talousarvio	To-teuma	Poikkeama €	Poikkeama %	Alkup. talousarvio	To-teuma	Poikkeama €	Poikkeama %
KÄYTTÖTALOUSOSA								
Konsernipalvelut								
Konsernipalvelut	4278	3575	-703	-16,4 %				
Yhteiset erät						361	361	100,0 %
Maankäyttö	1102	1006	-96	-8,7 %				
Sivistystoimi								
Varhaiskasvatus	11613	12452	839	7,2 %				
Perusopetus	24295	24600	305	1,3 %				
Lukiokoulutus	2715	2712	-3	-0,1 %				
Elämänlaatu	6828	7013	185	2,7 %				
Tekninen toimi								
Tilakeskus (taseyksikkö)					3942	4187	245	6,2 %
Yhdyskuntatekniikka	3009	3010	1	0,0 %				
Turvallisuus	1973	1977	4	0,2 %				
Elävä maaseutu	241	251	10	4,1 %				
Sosiaali- ja terveystoimi								
Sote-hallinto								
Perhe- ja sosiaalipalvelut	19509	20611	1102	5,6 %				
Kotihoitopalvelut	8658	8867	209	2,4 %				
Asumispalvelut	13015	13432	417	3,2 %				
Perusterveydenhuolto	22693	23449	756	3,3 %				
Ympäristöterveydenhuolto	649	530	-119	-18,3 %				
Erikoissairaanhoito	38500	36136	-2364	-6,1 %				

Taulukko 3. Yhteenveto määrärahojen ja tuloarvioiden (toimintakate) toteutumisesta (tilinpäätös s. 102).

4.2 Investointiosan toteutuminen

Investoinnit toteutuivat pääosin suunnitellulla tasolla. Kaupungin nettoinvestointimenojen toteuma oli 11,2 miljoonaa euroa. Tämä oli 3,3 miljoonaa euroa budjetoitua pienempi.

Konsernihallinnon investointiohjelman osalta maanhankintamenot olivat noin 261.000 euroa, kun talousarviossa niiden arvioitiin olevan 200.000 euroa. Tonttien myyntitulot (tasearvo) puolestaan olivat 68.000 euroa, kun talousarviossa ne olivat 200.000 euroa. Konsernihallinnon tonttien myyntivoitot olivat n. 240.000 euroa.

Tilakeskuksen käyttöomaisuuden myynnit toteutuivat lähes suunnitellusti, noin 36.000 euroa budjetoitua pienempänä. Tilakeskuksen nettoinvestointimenot toteutuivat 2.018.000 euroa alle talousarvion. Yhdyskuntatekniikka alitti nettoinvestointimäärärahansa noin 399.000 eurolla.

Investointien luvut vaihtelevat vuosittain eivätkä kaikki luvut ole vertailukelpoisia edelliseen vuoteen. Investoinneissa voi olla merkittäviäkin kertaeriä.

Suurimpia investointikohteita vuonna 2022 olivat Suodenniemen urheilutalo (n. 1,9 miljoonaa euroa), kauppatorin, toripuiston ja toriparkin rakentaminen (n. 0,5 miljoonaa euroa), Kiiikoisten päiväkotit (n. 0,4 miljoonaa euroa), Häijään koulu (n. 0,3 miljoonaa euroa) sekä Suodenniemen urheilutalo (n. 0,2 miljoonaa euroa), Häijään päiväkotit (n. 0,1 miljoonaa euroa) sekä Vammalantien jatke, Tuomiston kierto-liittymä-Aarnontie (n. 0,2 miljoonaa euroa). Sastamalan Veden määrärahaa korotettiin 260.000 eurolla jätevesipumppaamoiden saneerausohjelman toteuttamiseksi, ja 100.000 euroa Sykkeen alueen kunnallistekniikan rakentamiseksi. Lisäksi yhdyskuntatekniikan investointimäärärahaan tehtiin 230.000 euron lisäys Sykkeen alueen kunnallistekniikan rakentamiseen. Vt 11 rinnakkaisväylälle osoitetusta määrärahasta siirrettiin 45.000 euroa Kaalisaaren hyppytornille teknisen lautakunnan päätöksellä 26.4.2022. Tilakeskuksen investointimäärärahasta siirrettiin yhteensä 70 000 euroa yhdyskuntatekniikan investointeihin ja 70 000 euroa sivistystoimen investointeihin.

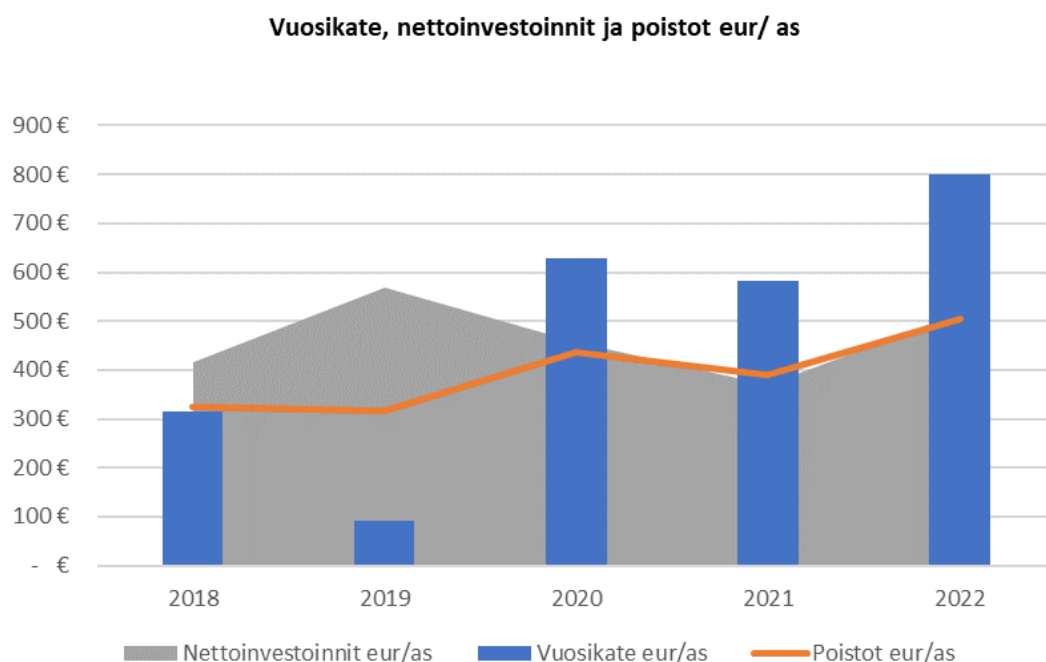
Tarkastuslautakunta pyytää arvioita kaupungin konsernin kumuloituneesta korjausvelasta toimintakohteittain, mukaan lukien yhdyskuntatekniikka.

4.2.1 Kaupungin talouden tunnuslukujen arviointi

Vuosikate suhteessa poistoihin

Vuosikate osoittaa tulo-rahoituksen, joka jää käytettäväksi investointeihin ja lainan lyhennyksiin. Kunnan tulo-rahoituksen oletetaan yleisesti olevan riittävä, mikäli vuosikate on vähintään poistojen suuruinen. Oletusta voidaan pitää pätevänä kuitenkin vain, jos poistot vastaavat kunnan keskimääräistä vuotuista investointitasoa. Kaupungin vuosikate suhteessa poistoihin oli vuonna 2022 158 % (2021:150 %), mikä johtaa ylijäämäiseen tulokseen.

Kuviossa 1 on esitetty, miten kaupungin vuosikate on riittänyt kattamaan poistot vuodesta 2018 lähtien. Vuonna 2022 vuosikate asukasta kohden oli 799,1 euroa, mikä kattoi poistot (poistot 505,7 euroa per asukas). Investointeihin käytettiin 518,1 euroa per asukas.

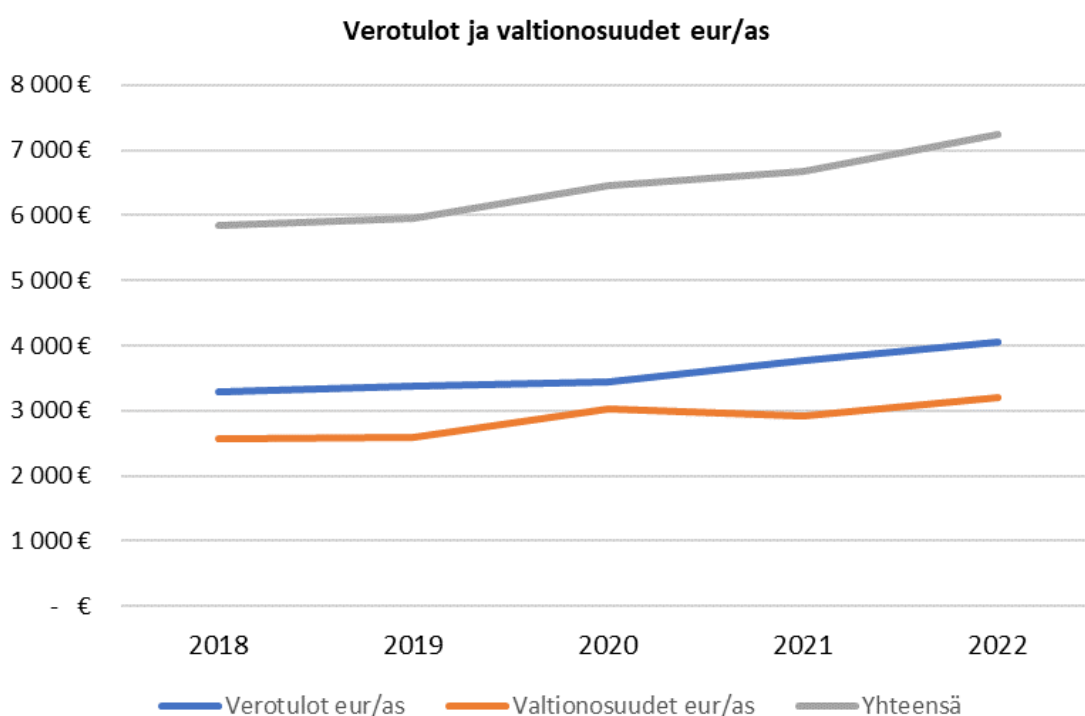

Kuvio 1. Vuosikate, nettoinvestoinnit ja poistot 2018–2022 (Lähde: kaupungin tilinpäätökset 2018–2022)

Verotulot ja valtionosuudet euroa asukasta kohden

Sastamalan kaupungin vuoden 2022 verotulot olivat 96,0 miljoonaa euroa ja 5,5 miljoonaa euroa suuremmat kuin vuonna 2021. Verotuloja arvioitiin alun perin saatavan 89,0 miljoonaa euroa, mutta muutostalousarviossa tuloarviota suurennettiin 3,5 miljoonalla eurolla. Etenkin kunnan tuloverot kasvoivat. Verotulot kasvoivat talouden el-

pyessä koronavaikutuksista. Tuloverot kasvoivat 4,7 miljoonalla eurolla, vaikka tuloveroprosentti pysyi ennallaan. Sastamalan kaupungin verotulojen kehitys oli koko maan kasvun mukaista. Sastamalan kaupungin vuoden 2022 valtionosuudet olivat 75,8 miljoonaa euroa kasvaen 6,0 miljoonaa euroa vuodesta 2021. Verorahoitukseen vuosina 2020 ja 2021 sisältynyt koronatuki päättyi vuonna 2022. Toimintatuottoihin kirjattavana valtionavustuksena koronatukea välittömiin koronakustannuksiin saatiin 1,6 miljoonaa euroa (3 miljoonaa euroa vuonna 2021).

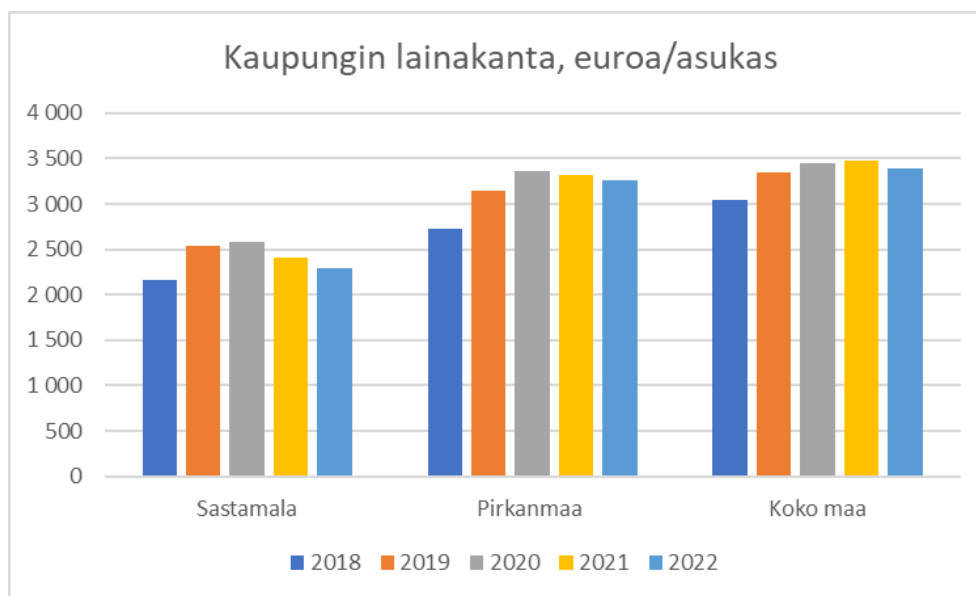

Kuvio 2. Verotulojen ja valtionosuuksien kehitys 2018–2022, euroa/asukas (Lähde: kaupungin tilinpäätökset 2018-2022).

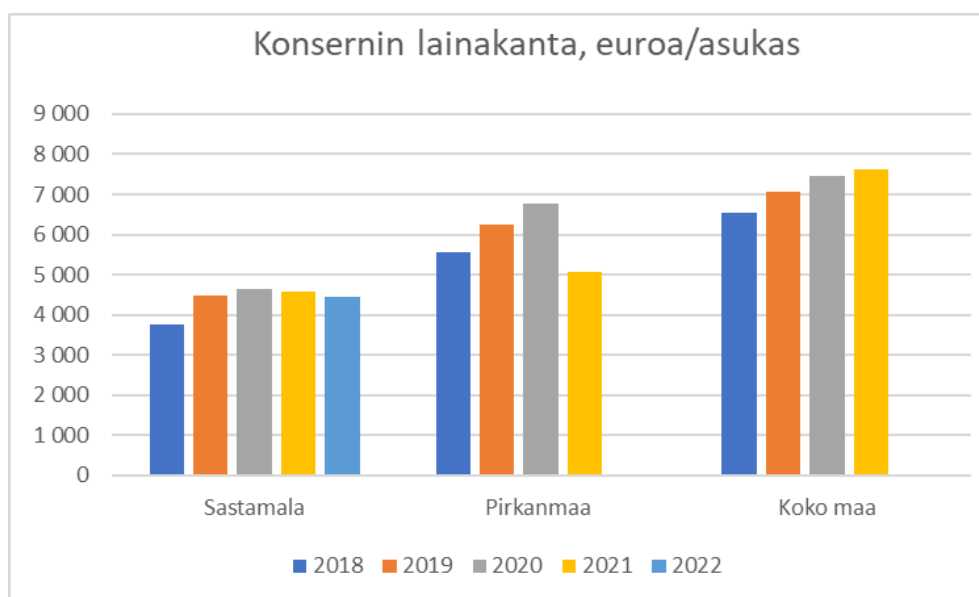
Kaupunki voi itse vaikuttaa kaupungin tuloveron ja kiinteistöveron suuruuteen ja välillisesti yhteisötuloveroon esim. tarjoamalla yrityksille sijoittumispaikkoja kaupungin alueelle. Kaupunki ei kuitenkaan voi vaikuttaa tuloveroista tehtävien vähennysten määrään ja toisaalta yhteisövero jaetaan koko Suomen yhteisöveroista lasketun jakoosuuden perusteella.

Lainakanta euroa/asukas

Lainakanta euroa per asukas –tunnusluku kuvaa kaupungin ja kaupunkikonsernin velkaantuneisuuden kehitystä suhteutettuna asukaslukuun. Vuonna 2019, jolloin toiminnan rahavirta ei riittänyt kattamaan investointien rahavirtaa, lainakanta kasvoi selvästi sekä kaupungin että konsernin osalta. Lainakanta on ollut suurimmillaan vuonna 2020 ja on laskenut hieman vuoteen 2022 mennessä. Lainakannan kasvu ei ole aina huono asia, jos kaupunki on kasvava ja kasvu vaatii investointeja. Esitetyt luvut eivät ole täysin vertailukelpoisia keskenään, vaan esimerkiksi konsernirakenne vaikuttaa lukuihin. Lainamäärä ei myöskään kerro kaupungin tuottamien palvelujen laadusta.

Kuvio 3. Kaupungin lainakannan kehitys 2018–2022 Sastamalassa, Pirkanmaalla ja Suomessa (Lähde: kaupungin tilinpäätökset 2018–2022, VM ja Kuntaliitto).

Kuvio 4. Kaupunkikonsernin lainakannan kehitys 2018-2022 Sastamalassa, Pirkanmaalla ja Suomessa (Lähde: kaupungin tilinpäätökset 2018-2022, VM ja Kuntaliitto ja Tilastokeskus), vuoden 2022 Pirkanmaan ja koko Suomen konsernin lainakantaa ei vielä saatavilla.

Lainakanta per asukas ei kerro kuinka paljon kunnassa on korjausvelkaa. Tarkastuslautakunta pyytää lukua, joka kuvaisi: lainakanta ja korjausvelka per asukas.

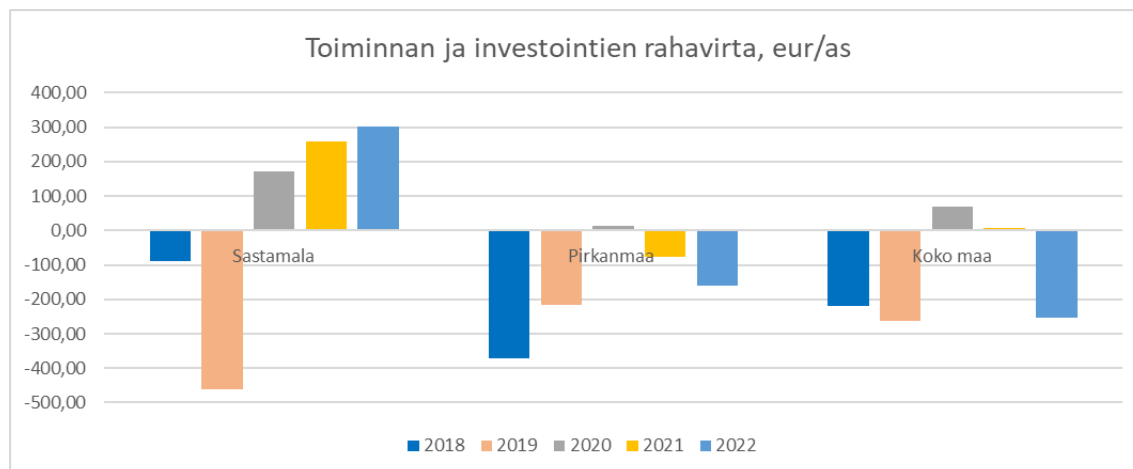
Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota, että jos strategiset tavoitteet toteutuisivat, lainamäärä todennäköisesti kasvaisi tulevaisuusinvestointien kautta. Mikäli strategiset väestönkehitys tavoitteet eivät toteudu, lainamäärä per asukas tulee kasvamaan rajusti tulevaisuudessa velkamäärän kasvaessa ja asukasluvun pienentyessä.

Investointien tulorahoitus

Rahoituslaskelman välitulospäättötoiminnan ja investointien rahavirta it-sessään on jo tunnusluku, jonka positiivinen määrä ilmaisee sen, kuinka paljon rahavirrasta jää nettoantolainaukseen, lainojen lyhennyksiin ja kassan vahvistamiseen ja negatiivinen määrä ilmaisee sen, että menoja joudutaan kattamaan joko olemassa olevia kassavaroja vähentämällä taikka ottamalla lisää lainaa. Tunnusluvussa voi olla vuosittain isoja poikkeamia ja erityisesti isot investointimenot vievät tunnusluvun helposti negatiiviseksi.

Sastamalan kaupungin tulorahoitus (vuosikate ja satunnaiset erät) on riittänyt kattamaan investointien nettomenot vuosina 2020-2022.

Vuoden 2019 heikko vuosikate suhteessa investointeihin johti lainamäärän kasvuun.

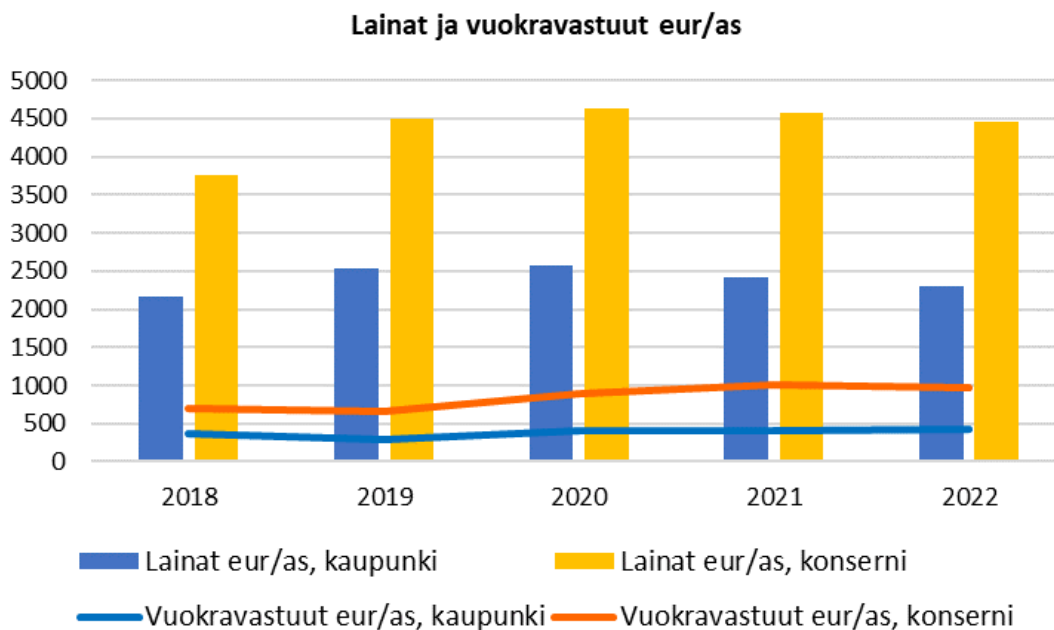

Kuvio 5. Toiminnan ja investointien rahavirran kehitys Sastamalassa, Pirkanmaalla ja Suomessa 2018–2022 (Lähde: kaupungin tilinpäätökset 2018–2022 sekä Valtiokonttori).

Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota, että tulevaisuudessa tehtävien investointien pitäisi olla merkittävä satsaus veto- ja pitovoima strategiaan, jotta kasvavalle velkamäärälle saataisiin lisää maksajia.

Lainat ja vuokravastuut, euroa/asukas

Kunnat voivat investoida suoraan omaan taseeseensa tai vuokrata esimerkiksi tiloja tai koneita. Pelkkää lainakannan kehitystä vertailemalla voi jäädä huomioimatta erilainen palvelujen tuottamistapa. Vuokravastuiden kehityksen perusteella voidaan arvioida kaupungin vastuiden kehittymistä kokonaisvaltaisemmin. Seuraavassa kuviossa nähdään Sastamalan kaupungin ja konsernin lainojen ja vuokravastuiden kehitys ajalla 2018–2022. Kaupungin ja konsernin vuokravastuiden kehitys on pysynyt varsin vakaana.

Kuvio 6. Lainat ja vuokravastuut, euroa/asukas kaupunki ja konserni 2018-2022. (Lähde: kaupungin tilinpäätökset 2018-2022).

Lainamäärä pieneni, lainoja lyhennettiin enemmän kuin otettiin lainaa. Lainojen korkoprosentit ovat kasvussa. Uusia lainoja ei ole saatu enää yhtä matalilla korkoprosenteilla (taulukko 4). Uudet lainat on sidottu 6 kuukauden euriborkorkoon (taulukko 5). Korkojen nousussa näkyy yleinen taloustilanne.

Lainojen laskennallinen keskiprosentti vuoden lopussa (painotettu lainamäärällä)	
2017	0,84 %
2018	0,74 %
2019	0,55 %
2020	0,50 %
2021	0,45 %
2022	1,30 %

Taulukko 4. Sastamalan lainojen laskennallinen keskiprosentti 2017-2022. (Lähde: Sastamalan kaupunki)

Uudet lainat vuonna 2022			
Vesi	1 000 000	6 kk euribor	2,883 %
Tilakeskus	6 000 000	6 kk euribor	2,883 %

Taulukko 5. Vuonna 2022 otetut uudet lainat niiden korot. (Lähde: Sastamalan kaupunki)

4.2.2 Konsernitason taloudellisen tuloksen arviointi

Kuntakonsernin taloudelliseen tulokseen vaikuttaa myös tytäryhtiöiden ja osakkuusyhteisöjen tulos. Sastamalan Vesi Liikelaitoksen tulos on mukana kaupungin luvuissa ja sen tavoitteiden toteutumista käsitellään teknisen toimen kohdalla. Tytäryhteisöissä tapahtui seuraavia konsernin tulokseen merkittävästi vaikuttavia asioita.

Sastamalan kaupungilla oli vuoden 2022 lopussa viisi konsernitilinpäätökseen yhdisteltyä tytäryhtiötä. Tytäryhtiöiden määrä väheni kolmella vuoden 2022 aikana. (Lähde Sastamalan tilinpäätös 2022.)

Sastamalan Ruoka- ja Puhtauspalvelut Oy:n liikevaihto kasvoi edellisvuoteen verrattuna noin 7 prosenttia. Liikevaihdon kasvu johtui palveluiden laajentamisesta nykyisille asiakkaille sekä hinnankorotuksista, joita jouduttiin tekemään kustannusten nousun takia. Syksyllä 2022 myynnin kasvua hidastivat varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa vähentyneet ruokapalveluvolyymit, jotka johtuivat päivähoidon ulkoistamisesta sekä lapsimäärän vähenemisestä. Työvoimakulut, elintarvikkeiden hinnat, palveluostot ja kuljetuspalveluiden hinnat kasvoivat. Kokonaisuutena myynti kasvoi kustannuksia enemmän, mikä paransi tulosta. Tulos jäi kuitenkin vielä tappiolle.

Sastamalan Vuokratalot Oy:n yhtiön tilojen käyttöasteen keskiarvo oli vuoden 2022 aikana noin 92 % (2021: 90,39 %, 2020: 86,6 %). Tilikauden liikevoitto oli positiivinen. Budjetissa käyttö- ja huoltokulut ylitettiin ja palkkakulut alitettiin. Yhtiö vähensi omaa henkilökuntaa ja kiinteistöhoitopalvelut ulkoistettiin. (Lähde Sastamalan tilinpäätös 2022.)

Kiinteistö Oy Hopunkallion tilikauden voitto positiivinen. Kiinteistön hoitokulut toteutuivat budjettia matalampina. Hallinto, käyttö- ja huolto- sekä jätehuoltokuluissa säästettiin tilikauden aikana suunnitellusta. (Lähde Sastamalan tilinpäätös 2022.)

Sastamalan Lämmön haasteena on, koronan ja ukrainan sodan aiheuttama, ostoenergian hinnan nousu ja sitä kautta paine hintojen korotukseen. Myös kaikki hankinnat ja rakentamiseen, sekä korjaamiseen liittyvät työt ja tuotteiden hinnat ovat nousseet todella paljon. Tähän on varauduttu ostamalla putkia ja osia varastoon, joka on kasvattanut varaston arvoa. (Lähde Sastamalan tilinpäätös 2022.)

4.2.3 Strategiakauden talouden arviointi

Strategiakauden 2022-2025 valintoja ohjaava visio on ”Omannäköisen elämän Sastamala”. Sastamala on kiinteä osa Tampereen työssäkäyntialuetta. Strategiaa toteutetaan elinvoimaohjelman, hyvinvointisuunnitelman, kaupunkirakennesuunnitelman ja kaavoitusohjelman kautta. Strategiset mittarit, jotka kuvaavat kehityksen suuntaa ovat seuraavilla osa-alueilla: väestödynamikka, työllisyysdynamikka, yrittäjädynamikka, tulodynamikka ja muu elinvoimadynamikka.

Tasapainoinen talous mahdollistaa myös alueen elinvoimaa lisäävien toimenpiteiden ja investointien toteuttamisen. Sastamalan kaupungin taloussuunnitelmassa 2022–2024 tavoitteena on talouden tasapaino siten, että suunnitelmakauden tulos on positiivinen, vuosikate riittää poistoihin ja veroprosentit ovat kilpailukykyisellä tasolla lähialueen kuntiin verrattuna. Lisäksi tavoitteena on, että kunta- ja konsernitason lainamäärä/asukas ovat edelleen pienempiä kuin kunnissa keskimäärin. Vuoden 2022 tilipäätös toteutui tavoitteen mukaisesti. Tulos on 7,0 miljoonaa euroa ja ylijäämä 4,3 miljoonaa euroa. Vuonna 2022 vuosikate kattoi poistot. Velka määrä asukasta kohti on 2 295 euroa. Kuntien keskimääräinen velkamäärä oli 3 359 euroa/asukas. Sastamalan tuloveroprosentti on hieman Pirkanmaan ja koko maan keskimääräistä veroprosenttia korkeampi, mutta kiinteistöveroprosentit ovat selvästi keskimääräistä matalammat. Naapurikuntien välisessä vertailussa Sastamalan veroprosentit ovat kilpailukykyiset. Kaupunginvaltuuston vuonna 2020 hyväksymän talouden sopeutusohjelman mukainen sopeutustavoite on vuoden 2023 tasossa noin 5 miljoonaa euroa verrattuna vuoden 2019 tilinpäätökseen. Osana sopeutuskokonaisuutta kunnan tuloveroprosenttia korotettiin vuodelle 2021 0,75 prosentilla eli 21,50 prosenttiin. Veroprosentti oli samalla tasolla myös vuonna 2022.

Tarkastuslautakunta toteaa, että taloudelliset mittarit on saavutettu tässä vaiheessa strategiakautta mutta kirittävää on, jotta lopullisiin tavoitteisiin tullaan pääsemään.

4.3 Toiminnallisten tavoitteiden toteutuminen

Toiminnalliset tavoitteet on käsitelty jokaisen toimialan alla erikseen.

4.3.1 Konsernihallinto

Konsernipalvelut					
Strateginen valinta	Vastuualueen kaupunkistrategiasta johdettu tavoite	Sitova tavoitetaso	Mittari	Toteuma 31.12.	Tila
Hyvinvointia asumiseen ja elämiseen	Palvelujen saavutettavuutta ja digitaalisuutta kehitetään ja parannetaan uudella kaupunkin verkkosivut	Kaupungin verkkosivut on uudistettu ja otettu käyttöön	Toteutunut / ei toteutunut	Kaupungin uudet verkkosivut on julkaistu aikataulunmukaisesti toukokuun 2022 alussa	Toteutunut
Osaamista tulevaisuuden tekijöille	Työttömyys on alentunut	Työttömyysaste on alempi kuin edellisenä vuonna	Työttömyys on alentunut vertailukuntien keskiarvoon verrattuna	Joulukuun lopulla työttömyysaste on ollut 7,1 % (vuotta aiemmin 7,2 %)	Toteutunut
Elinvoimaa työstä ja yrittäjyydestä	Elinvoima ohjelman laatiminen	Kaupungin uusi elinvoimaohjelma on laadittu yhteistyössä eri toimijoiden kanssa ja ohjelmaa on aloitettu toteuttamaan	Kyllä / ei	Elinvoimaohjelma vuosille 2022–2025 hyväksyttiin huhtikuussa 2022 ja sen toimenpiteitä on alettu toteuttaa. Toteutumista on laadittu erillinen raportti	Toteutunut
Elinvoimaa työstä ja yrittäjyydestä	Pirkanmaan alueellisen kuntakokeilun kunnissa yrittäjyys on joustava ja houkutteleva tapa osallistua työelämään	Alkavan yrittäjän palvelukokonaisuus kuntakokeilussa tuottaa asiakaslähteisiä ja hyviä asiakastuloksia edistäviä ratkaisuja.	Alkavat yrittäjät: hyvä asiakaskokemus alkavan yrittäjän palveluissa. Kuntakokeilun kohderyhmä: päätoimisena yrittäjinä starttirahalla aloittaneet.	Aloittavien yrittäjien asiakaskokemus oli vuonna 2022 4,8/5. Starttirahan saajat kuntakokeilun (Sastamala ja Punkalaidun) asiakkaista yhteensä 12 päätöstä, joista 5 on ensimmäisiä ja 7 jatkopäätöstä. Sastamalan osuus on ensimmäisistä 3 ja jatkopäätöksistä 4. Tietojärjestelmämuutos on tullut toukokuun alusta 2022 ja päätöksenteko siirtynyt URA:sta YA-järjestelmään.	Toteutunut

Konsernipalvelut johtaa ja ohjaa koko kaupungin konserni organisaatiota. Konsernipalvelujen kokonaiskustannukset alittuivat 16,4 % (704 000 euroa). Valtuustotason sitovat toiminnalliset tavoitteet toteutuivat. Kaupungin uudet verkkosivut on julkaistu, työttömyysaste on hieman alentunut, elinvoimaohjelma on hyväksytty ja aloittavien yrittäjien asiakaskokemus oli 4,8/5.

Tarkastuslautakunta katsoo, etteivät kyllä/ei mittarit kuvaa riittävän hyvin tavoitteiden toteutumista. Tarkastuslautakunta ehdottaa, että esimerkiksi asiakaskokemuksesta raportoitaessa tulisi ilmaista sekä palvelua saaneiden yrittäjien määrä edes jollakin tarkkuudella, että kyselyyn vastanneiden yrittäjien lukumäärä. Sastamalassa toimivien yritysten määrä on vähentynyt vuoden 2022 aikana, joten lautakunta kysyy, kuvaako mittari oikeaa asiaa, yritysten syntymisen ja toimimisen edistämistä? Vaikuttavatko valitut mittarit yritysdynamiikan tavoitteisiin?

Tarkastuslautakunta kysyy myös, mitä konkreettisia toimia on tehty työllisyyden lisäämiseksi ja uusien työpaikkojen (yritysten) saamiseksi Sastamalaan? Miten on lisätty alueen houkuttelevuutta? Tarkastuslautakunta suosittelee pohtimaan näille laajoille kysymyksille (monipuolisia?) muita kuin kyllä/ei -mittareita.

Maankäyttö					
Strateginen valinta	Vastuualueen kaupunkistrategiasta johdettu tavoite	Sitova tavoitetaso	Mittari	Toteuma 31.12.	Tila
Hyvinvointia asumiseen ja elämiseen	Asumisen mahdollistaminen harrastuskusten läheisyydessä, maisemallisesti hienoilla paikoilla ja alasteiden läheisyydessä	Tonttitarjonnan ja rakentamismahdollisuuksien lisääminen edellä mainituilla alueilla.	Rakennuslupien määrä edellä mainituilla alueilla	Myönnetty 16 poikkeamislupaa vakituiseen asumiseen Rautaveden rannalle ja yksi golfkentän yhteyteen. Rakennuslupia asuinrakennuksille on myönnetty koulujen läheisyyteen.	Toteutunut
Hyvinvointia asumiseen ja elämiseen	Keskustan viihtyisyyden ja vetovoiman lisääminen.	Keskustan viihtyisyyttä ja vetovoimaa lisäävät toimenpiteet kaupungin omistamilla julkisilla ulkotiloilla.	Saneerattujen keskustan julkisten ulkotilojen määrä neliömetreinä.	Pororannan julkisia alueita osittain koskeva asemakaava on valmistunut 2022. Meijerin alueen asemakaava on menossa hyväksymiskäsittelyyn 2023 vuoden alussa. Kaalisaaren aluetta on kehitetty, pukutilat yms. Torialueen suunnittelu tehty ja toteutus käynnissä.	Toteutunut
Elinvoimatyöstä ja yrittäjyydestä	Sastamalan yritystonttien nykytilanteesta ja kehittämistoimista 2021 laaditun selvityksen mukaisten toimien käynnistäminen.	Maanhankinta selvityksessä kehitettäväksi osoitetuilta alueilta. Asemakaavojen laadinta tärkeimmille kehittämiskohteille.	Uusien tai päivitettyjen asemakaavassa yritystoimintaan osoitettujen alueiden määrä hehtaareissa.	Uusia yritystoimintakaavoja ei ole valmistunut.	Ei toteutunut

Maankäytön valtuustoon nähden sitovista tavoitteista kaksi kolmesta on toteutunut. Asumista harrastuskeskusten läheisyydessä ja ala-as- teiden läheisyydessä on toteutettu myöntämällä poikkeamislupia va- kituiseen asumiseen Rautaveden rannalle ja golfkentän yhteyteen, sekä rakennuslupia asuinrakennuksille koulujen läheisyyteen. Kes- kustan viihtyisyyttä ja vetovoimaisuutta on lisätty; Pororannan julki- sia alueita osittain koskeva asemakaava on valmistunut 2022, Meije- rin alueen asemakaava on menossa hyväksymiskäsittelyyn 2023 vuo- den alussa, Kaalisaaren aluetta on kehitetty ja Torialueen suunnittelu tehty ja toteutus käynnissä. Tavoite; yritystonttien nykytilanteesta ja kehittämistoimista 2021 laaditun selvityksen mukaisten toimien käynnistämistä ei toteutunut. Uusia yritystoimintaa mahdollistavia kaavoja ei valmistunut.

Tarkastuslautakunta on kuluneella kaudella kiinnittänyt maankäytön osalta huomiota poikkeamislupien perusteluihin sekä tuulivoimakaa- voitukseen ja siihen kytkeytyviin lupa-asioihin liittyviin prosesseihin sekä päätöksenteon johdonmukaisuuteen ja perusteluihin. Kuten edellisvuonnakin, tarkastuslautakunta muistuttaa maanomistajien ja hakijoiden yhdenvertaisen kohtelun sekä yksittäispäätösten kertau- tujen vaikutusten huomioon ottamisen tärkeydestä.

Tarkastuslautakunta pyytää edelleen kiinnittämään huomiota sisäisen yhteistyön tarpeellisuuteen suunnitteluvaiheessa eritoten ympäris- tönsuojelun ja ympäristöterveydenhuollon kanssa, jotta hiilineutraa- lius- ja monimuotoisuustavoitteet huomioidaan. Kuten rakennusluvis- sakin, myös vapaa-ajan asuntojen käyttötarkoituksen muutoksissa olisi tarpeellista painottaa koulujen ja muiden peruspalvelujen lähei- syyttä sekä turvallisia kevyen liikenteen yhteyksiä ja joukkoliikenteen saavutettavuutta. Tarkastuslautakunta muistuttaa, että esittelijät vastaavat oikean tiedon antamisesta päätöksentekoon ja kaupungin ulkopuolisille viranomaisille. Toisaalta myös päätöksentekijät toimivat virkavastuulla.

Kaavoitus on pitkäjänteistä suunnittelutyötä, jonka mittarina valmis- tuneiden kaavojen vuosittainen lukumäärä ei parhaalla tavalla kuvaa työn tuloksellisuutta. Tarkastuslautakunta suosittelee sen rinnalle joidenkin muiden mittareiden kehittämistä. Valtuustokauden pitui- sena mittarina valmistuneiden kaavojen lukumäärä todennäköisesti toimii vertailukelpoisempänä.

Tarkastuslautakunta kiittää samalla maankäyttöä aktiivisesta kehittämisotteesta ja nopeasta reagoinnista esille nousseisiin erilaisiin hankkeisiin.

Tarkastuslautakunta toistaa edellisvuoden arviointikertomuksesta havainnon maapoliittisen ohjelman puuttumisesta. Maapoliittinen ohjelma on asiakirja, jossa valtuusto määrittelee maapoliittiset tavoitteet ja periaatteet.

Tarkastuslautakunta kysyy, miten maapoliittisen ohjelman laatiminen Sastamalassa etenee?

4.3.2 Sivistystoimi

Toimintavuosi 2022 oli kokonaisuutena erittäin haasteellinen. Esimerkiksi koronan aiheuttamien sairauspoissaolojen takia. Lisäksi kelpoisista sijaishenkilöistä on ollut puutetta. Nämä ovat asettaneet haasteita laadukkaan toiminnan järjestämiseen. Ukrainan sodan vaikutuksesta palveluita on järjestetty nopeasti ja joustavasti kaupunkiin saapuneille ukrainalaisille.

Määrätietoinen kehitystyö on tuonut sivistyspalveluille tunnustusta: harrastamisen Suomen mallin mukaisen harrastustoiminnan toteuttaminen koulupäivän yhteydessä sai Suomen olympiakomitea, Liikkuva koulu hankkeen ja Hämeen liikunta ja urheilu ry:n kunniamaininnan. Sastamalan nuorisopalveluiden toteuttama nuorten osallisuuden malli sai valtakunnallisen kunniamaininnan. Myös lukiokouluutus menestyi erinomaisesti STT:n valtakunnallisessa vertailussa.

Tarkastuslautakunta esittää sivistystoimelle kiitoksensa sotaa paenneiden ukrainalaisten palveluiden järjestämisestä, sekä onnittelut ansaituista, tärkeistä tunnustuksista.

Sopeutusohjelman mukaiset toimenpiteet ovat pääosin edenneet suunnitellusti. Osan toimenpiteiden osalta sivistyslautakunta tai kaupunginvaltuusto on muuttanut/ siirtänyt jo päätettyjä sopeutustoimenpiteitä.

Varhaiskasvatus					
Strateginen valinta	Vastuualueen kaupunkistrategiasta johdettu tavoite	Sitova tavoitetaso	Mittari	Toteuma 31.12.	Tila
Hyvinvointia asumiseen ja elämiseen	Viestinnän ja vuorovaikutuksen kehittäminen ammattihenkilöstön ja asiakasperheiden välillä	Asiakasperheiden arki helpottuu tarjoamalla parempia työvälineitä viestintään perheen ja varhaiskasvatusyksikön välille.	Uusi palvelu (CGI Vesa) on otettu käyttöön.	Järjestelmän käyttöönotto ei ole ollut mahdollista v.2022 aikana, koska ohjelman kehityksessä on ollut viivästymistä.	Ei toteutunut
Osaamista tulevaisuuden tekijöille	TVT-strategian jalkauttaminen	Esiopetusyksiköihin hankitaan vaihteittain älytauluja määrärahojen mukaisesti ja henkilöstöä koulutetaan välineiden käyttöön.	Älytaulujen hankinta on käynnistetty ja henkilöstöä koulutettu	Suunnitelman mukaisesti osaan esiopetusyksiköitä hankittiin älytaulut ja henkilöstöä perehdytettiin niiden käyttöön.	Toteutunut
Osaamista tulevaisuuden tekijöille	Oppimis- ja kasvuympäristöjen kehittämisen lasten liikkumista tukeviksi	Lasten päivittäisen liikuttamisen määrää lisätään tavoitteellisesti Leiki ja Liiku Sastamala -hankkeen kolmannen vuoden avulla.	Projektin kolmannen vuoden osalta suunnitelman tekeminen ja suunnitelmassa olevien tavoitteiden toteutuminen	Lasten päivittäinen liikkuminen on saanut sille arvoisensa painoarvon ja sitä huomioidaan päivittäisessä toiminnassa ja arvioinnissa. Kaupungin tasolla luotiin liikuntafoorumi, joka koostuu yksikön työntekijöistä ja tämän foorumin avulla ylläpidetään ja huolehditaan sovitusta rakenteista myös jatkossa. Toiminnan arvioinnissa hyödynnettiin ja hyödynnetään jatkossa Liikkuva Varhaiskasvatuksen arvioinnin työkalua, jolla saadaan myös kerättyä tietoa yksikkö- ja kuntatasoisesti	Toteutunut

Varhaiskasvatuksen kokonaiskulut ylittyivät noin 596 000 euroa, eli 5,0 %:ia. Määrärahojen talousarvio ylitystä selittävät kasvaneet sairauspoissaolot ja lomapalkkavelan kasvu, jotka lisäsivät henkilöstökuluja. Suurin osa varhaiskasvatuksen toiminnallisista tavoitteista toteutui. Tavoite ”viestinnän ja vuorovaikutuksen kehittäminen ammattihenkilöstön ja asiakasperheiden välillä” ei toteutunut, kun uutta järjestelmää ei saatu otettua käyttöön vuonna 2022.

Tarkastuslautakunta kysyy, olisiko sivistystoimen ollut mahdollista vaikuttaa siihen, että tavoite olisi toteutunut vuonna 2022? Tarkastuslautakunta pohti myös tavoitteenasettelua. Tavoite ei ole mielekäs kaupungin toiminnan strategisen kehittämisen ja arvioinnin kannalta, jos sen toteutuminen ei ole riittävässä määrin viranhaltijoiden omissa käsissä. Tarkastuslautakunta ehdottaa, että vastedes tähän kiinnitetään tavoitteenasettelussa huomiota.

Perusopetus					
Strateginen valinta	Vastuualueen kaupunkistrategiasta johdettu tavoite	Sitova tavoitetaso	Mittari	Toteuma 31.12.	Tila
Hyvinvointia asumiseen ja elämiseen	Lasten ja nuorten mielenterveyden tukeminen.	IPC-menettelyn juurruttaminen osaksi opiskeluhoitoa. IPC-menettely on nuorten masennusoireiden varhaisen intervention menettely.	Koulupsykologit ja koulukuraattorit ovat ottaneet menettelyn yhdeksi työmenettelyksi ja toiminta on vakiintunut. Menettelyn käyttöönottoon liittyvä resurssointi ja tuki sekä palveluohjaus on suunniteltu	IPC-menettelyohjaus on vakiintunut opiskeluhoitoa toimintatavaksi. IPC-ohjauksesta on tiedotettu henkilöstöä, joka on perehdytetty IPC-ohjaukseen ohjaamiseen.	Toteutunut
Osaamista tulevaisuuden tekijöille	TVT-strategian jalkauttaminen.	Oppilaskoneiden hankintamalli on suunniteltu ja hankinnat käynnistetty strategian mukaisesti. Oppilaskoneiden asteittainen käyttöönnotto on aloitettu. Henkilöstö on perehdytetty oppilaskoneiden opetuskäyttöön. Niiden oppimisympäristö on otettu käyttöön.	Oppilaskoneiden hankinta on käynnistetty asteittain.	Oppilaskoneet on otettu käyttöön 3. ja 7. luokkalaisten osalta. Henkilöstö on perehdytetty oppilaskoneiden opetuskäyttöön. Niiden oppimisympäristö on otettu käyttöön.	Toteutunut
Osaamista tulevaisuuden tekijöille	Lukutaidon vahvistaminen, kohderyhmänä erityisesti yläkoulun oppilaat.	Yläkoulujen lukutaitohanke toteutuu suunnitellusti. Koulut kehittävät toimintamalleja yhdessä oppilaita osallistaen.	Kehittämistoiminta toteutuu hankesuunnitelman mukaisesti. Koulut ovat kehittäneet uusia toimintamalleja oppilaiden lukutaidon vahvistamiseksi.	Kehittämistoiminta on toteutunut hankesuunnitelman mukaisesti. Koulut ovat kehittäneet uusia toimintamalleja oppilaiden lukutaidon vahvistamiseksi	Toteutunut

Perusopetuksen talousarvio toteutui kokonaisuutena melko hyvin. Kokonaiskustannukset ylittivät 0,7 %:ia (175 000 euroa). Henkilöstökulut kasvoivat ennakoitua suuremmiksi valmistavan opetuksen (maahanmuuttajaoppilaille) kulujen kasvun, sairauspoissaolojen kasvun ja oppilaiden tuen tarpeen kasvun takia. Perusopetuksen tavoitteet toteutuivat.

Lukiokoulutus					
Strateginen valinta	Vastuualueen kaupunkistrategiasta johdettu tavoite	Sitova tavoitetaso	Mittari	Toteuma 31.12.	Tila
Hyvinvointia asumiseen ja elämiseen	Lasten ja nuorten mielenterveyden tukeminen.	IPC-menetelmän juurruttaminen osaksi opiskeluhuollon toimintaa. IPC-menetelmä on nuorten masennusoireiden varhaisen intervention menetelmä	Koulupsykologit ja koulukuraattorit ovat ottaneet menetelmän yhdeksi työmenetelmäkseen ja toiminta on vakiintunutta. Menetelmän käyttöönottoon liittyvä resurssointi ja tuki sekä palveluohjaus on suunniteltu	IPC-menetelmäohjaus on vakiintunut opiskeluhuollon toimintatavaksi. IPC-ohjauksesta on tiedotettu henkilöstöä, joka on perehdytetty IPC-ohjauksen ohjaamiseen. Menetelmä on esitelty opiskelijoille ja huoltajille	Toteutunut
Hyvinvointia asumiseen ja elämiseen	Yhteisöllisen työn vahvistaminen oppilaitoksessa.	Yhteistyönä laaditaan ja otetaan käyttöön varhaisen tuen malli, jossa on kuvattu palveluohjaus matalan kynnyksen palveluihin. Lukiolaisille järjestetään hyvinvointiviikkoja hyvinvointikioskeja (vähintään 8) lukuvuoden aikana.	Lukiolla on varhaisen tuen malli, joka on otettu käyttöön. Toteutuu/Ei toteudu Lukiolaisille on järjestetty hyvinvointiviikko ja vähintään 8 hyvinvointikioskia. Toteutuu/Ei toteudu	Vammalan lukiossa on laadittu varhaisen tuen malli ja henkilöstö on perehdytetty mallin käyttöön. Lukiolla järjestettiin lokakuussa 2022 hyvinvointiviikko. Tämän lisäksi järjestettiin 16 hyvinvointikioskia yhteistyössä perhepalveluverkoston toimijoiden kanssa.	Toteutunut
Osaamista tulevaisuuden tekijöille	Lukiopolkujen houkuttelevuuden lisääminen	Luodaan valmiit toimintamallit neljälle lukiopolulle	Toteutuu/Ei toteudu	Lukiopolut on kuvattu ja esitelty lukiolaisen oppaassa.	Toteutunut
Osaamista tulevaisuuden tekijöille	Oppimisympäristön toiminnallisuuden ja viihtyisyyden lisääminen	Parannetaan välituntitilojen toiminnallisuutta ja viihtyisyyttä. Hankitaan uutta esitystekniikkaa.	Toteutuu/Ei toteudu	Lukiolaisille on kehitetty viikoittaista välituntitoimintaa yhteistyössä opiskeluhuollon ja toisen asteen koulunuorisotyöntekijän kanssa. Lukiolaisilla on joka viikko kahvipaussi, jossa on kahvi- ja välipalatarjoilua sekä matalan kynnyksen keskustelumahdollisuus opiskeluhuollon tai koulu-nuorisotyön työntekijän kanssa. Lukiolle on hankittu uutta esitystekniikkaa.	Toteutunut

Oppivelvollisuuden laajentuminen on näkynyt lukiokoulutuksessa kustannusten nousuna. Lukiolain muutos syksyllä 2021 velvoittaa lukiot järjestämään erityisopetusta, jonka myötä erityisopetuksen kustannukset ovat lisääntyneet vuonna 2022. Lukiokoulutuksen toiminnalliset tavoitteet toteutuivat. Lukiokoulutuksen kulut toteutuivat talousarvion mukaisina.

Tarkastuslautakunta näkee erittäin tärkeänä, että koululaisten pahoinvoinnin ehkäisyssä on otettu käyttöön monipuolinen keinovalikoima, kuten ICP-menetelmä, kiusaamisen ehkäisy, erityiseen tukeen panostaminen, varhaisen tuen malli, monialaisen yhteistyön tiivistäminen ja systeemisen näkemyksen kouluttaminen. Myös lasten liikumisen lisäämiseen on panostettu.

Tarkastuslautakunta kysyy, onko vuoden 2021 todettu koulu-uupumuksen ja -stressin kasvu saatu pysähtymään tai vähenemään, ja onko sitä mitattu vuonna 2022? Millä tavalla arvioidaan, ovatko valitut keinot olleet tuloksellisia, ja tarvitaanko lisäkeinoja?

Elämänlaatu					
Strateginen valinta	Vastuualueen kaupunkistrategiasta johdettu tavoite	Sitova tavoitetaso	Mittari	Toteuma 31.12.	Tila
Hyvinvointiasumiseen ja elämiseen	Kuntalaisten hyvinvoinnin edistäminen ja varhainen puuttuminen	Ehkäistään lasten ja nuorten syrjäytymistä. Tavoitteena järjestää jokaisessa peruskoulussa vähintään kaksi maksutonta kerhoa koulupäivän jälkeen. Ennaltaehkäistään nuorten rikollisuutta kehittämällä varhaisen puuttumisen menetelmiä Kulttuurihyvinvointisuunnitelman edistäminen.	Jokaisessa peruskoulussa järjestetään vähintään kaksi maksutonta kerhoa koulupäivän jälkeen. Toteutuu/Ei toteudu Ankkuri- toiminta käynnistyy. Toteutuu/Ei toteudu Kulttuuri- ja harrastuskummitoiminnan aloittaminen. Toteutuu/Ei toteudu	Toteutunut. Toimintaa toteutettu mm. koulujen kerhotoiminnan ja Harrastamisen Suomen malli -hankkeen kautta. Toteutunut Toteutunut	Toteutunut
Osaamista tulevaisuuden tekijöille	Kuntalaisten osaamisen vahvistaminen ja kasvun tukeminen	Laadukkaiden etäpalvelujen käyttöönotto elämänlaatu palveluissa ja digitaalisten oppimisympäristöjen kehittäminen musiikkiopistossa.	Uusien käyttöönotettujen etäpalveluiden määrä > 3. Toteutuu/Ei toteudu Digitaalisten julkaisujen määrä	Toteutunut Pirkanmaan kulttuuripankki	Toteutunut
Osaamista tulevaisuuden tekijöille	Lasten ja nuorten lukutaitojen edistäminen.	Kirjaston ja perusopetuksen yhteistyösuunnitelma on laadittu.	On/ei ole laadittu. Kirjavinkkausten määrä	Laadittu 31 luokkaa	Toteutunut

Tarkastuslautakunta kiinnitti huomiota sivistyslautakunnan tekemään kahteen jälkikäteiseen päätökseen: Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden 2014 muuttaminen ja Vammalan lukion opetussuunnitelman muutos 1.8.2022 alkaen. Molemmat muutokset hyväksyttiin sivistyslautakunnan päätöksellä jälkikäteisesti 23.11.2022 tuleviksi voimaan 1.8.2022. Tarkastuslautakunta kehottaa huolehtimaan päätösten oikea-aikaisuudesta hyvän hallintotavan mukaisesti.

Elämänlaatu -palveluissa koronasulkujen vuoksi tilat olivat alkukevään kiinni. Sastamala palkittiin Hämeen Liikunta- ja nuorisogaalassa lasten ja nuorten harrastamisen edistämisestä. Lähiliikuntapaikkoja rakennettiin.

Pääkirjaston omatoimiajan kävijämäärät ovat nousseet koko vuoden ajan. Koronapandemian vaikutukset näkyivät edelleen kirjastojen lainaus- ja kävijämäärissä. Suodenniemen uuden kirjastotilan suunnittelu saatiin toteutettua.

Sastamalan Opiston opiskelijamääriin ja kurssien toteutumiseen vaikuttivat vielä keväällä 2022 koronarajoitukset. Syksyllä osallistujamäärät kipusivat lähes normaaliin. Sastamalan Opisto aloitti ukrainalaisten suomen kielen koulutuksen. Sopeuttamistoimien mukaiset tuntileikkaukset toteutettiin.

Tarkastuslautakunta on tyytyväinen, että Sastamalan opisto on edistänyt hyvin lakisääteisiä tehtäviään, on huolehtinut saavutettavuudesta ja tehnyt pitkäjänteistä työtä kansainvälistymisen edistämiseksi. Tämä on auttanut mm. tuntiopettajien sitouttamisessa. Työllisyyspalveluiden kanssa on tehty yhteistyötä, ja siihen on tärkeää jatkossakin satsata.

Tarkastuslautakunta kannustaa myös yhä monialaisempaan verkostoyhteistyöhön esimerkiksi syrjäytymisvaarassa olevien nuorten parissa toimivien tahojen kanssa. Toimivien käytäntöjen ja yhteistyösuhteiden jatkuvuudesta Pirhaan siirtyneiden sote-sektorin toimintamuotojen, kuten lapsiperheiden palvelujen kanssa, on myös olennaista huolehtia.

Kulttuuripalveluiden näyttelytoiminta on toteutunut suunnitelmien mukaan.

Elämänlaadun toiminnalliset tavoitteet toteutuivat. Talousarvion mukaiset kustannukset ylittyivät 2,3 %, johtuen koronasuluista, rakennusmateriaalien ja muiden kustannusten merkittävästä noususta.

Kirjastotoimen osalta lautakunta pohti jo tehtyjen selvitysten hyödyntämistä kirjastojen toiminnan kehittämisessä, tällainen n. ollut esim. opiskelijaprojektina tehty selvitys (DEMOLA): millä tavalla selvityksiä on hyödynnetty ja ovatko ne poikineet konkreettisia toimenpiteitä? Onko kehittämistoimien toteuttamiseen varattu resursseja?

Hyvinvointitavoitteisiin liittyen tarkastuslautakunta kiittää esimerkiksi omatoimikirjaston käyttöönottoa ja erityisryhmien palveluja, sillä näillä parannetaan saavutettavuutta (kotipalvelu).

Tarkastuslautakunta toteaa, että kokonaisuutena ottaen sivistystoimi on saavuttanut toiminnalliset tavoitteensa hyvin. Toimiala on saanut myös palkintoja ja niiden myötä myönteistä julkisuutta Sastamalalle. Lautakunta toteaa, että lasten ja nuorten harrastusmahdollisuudet sekä päivähoidon, perusopetuksen ja toisen asteen opetuksen laatu ovat tärkeitä vetovoimatekijöitä, kun perheet valitsevat asuinkuntansa. Monipuolinen kulttuuritarjonta tuo hyvinvointia asumiseen ja elämiseen, sekä valtakunnallista näkyvyyttä tapahtumien muodossa. Tarkastuslautakunta toteaa, että kaupungin nettisivuilla pitäisi olla esitettynä kokoonpanot ja yhteystiedot samalla tavalla kaikista neuvottelu- ja toimikunnista. Esimerkiksi kaupungin valitseman kulttuuriasiain neuvottelukunnan tiedot puuttuvat kaupungin sivuilta.

Vuoden 2021 tarkastuskertomuksessa tarkastuslautakunta kiinnitti huomiota sivistystoimen päätöksentekoprosesseihin ja halusi tietää, mihin tietoon palveluverkkoselvityksen pohjalta tehdyistä linjauksista poikkeavat päätökset perustuivat, ja kuinka laajasti päätösten vaikutuksia oli punnittu? Päätöksentekoprosessista toivottiin selvitystä myös koulukuljetuksia koskien. Tarkastuslautakunta kiittää saamaansa selvityksestä. Selvityksessä todettiin, etteivät poliittisten toimielinten päätökset ole sidottu viranhaltijavalmistelun lopputulokseen, ja että päätöksen vaikutusten arviointi on osa poliittista harkintaa.

4.3.3 Tekninen toimi

Tilakeskus					
Strateginen valinta	Vastuualueen kaupunkistrategiasta johdettu tavoite	Sitova tavoitetaso	Mittari	Toteuma 31.12.	Tila
Hyvinvointia asumiseen ja elämiseen	Vuokra-asuntojen käyttöaste	90 %	Käyttöaste	88,20 %	Toteutunut osittain
Hyvinvointia asumiseen ja elämiseen	Virasto- ja laitoksiin- teistöjen käyttöasteen parantaminen/ tyhjien tilojen vähentäminen	Tyhjien tilojen määrä enintään 5 % rakennusmäärästä	Vuokraamattomien neliöiden osuus rakennusmäärästä	6,70 %	Ei toteuttanut

Tilakeskuksen toimintakate toteutui talousarviota parempana (n. 245 000 euroa). Tilakeskuksen toimintamenot ylittyivät mm. ulkoalueiden kunnossapidon ja vuokramenojen osalta, mutta vastaavasti toimintatuotot ylittivät talousarviossa ennakoidun. Vuonna 2022 myytiin kaksi asunto-osaketta ja Asunto Oy Hämeenrannan osakekanta. Moushijärven Asunnot Oy:n koko osakekanta luovutettiin Sastamalan Vuokratalot Oy:lle. Kiikoisten päiväkotirakennettiin entisen kunnan talon tiloihin ja Suodenniemen urheilutalo valmistui. Keskustan päiväkotirakennus jäi tyhjilleen syksyllä 2022.

Valtuuston asettamista tavoitteista toinen ei toteutunut ja toinen toteutui osittain. Tilojen käyttöasteen parantamisessa ei päästy tavoitteisiin.

Vuokrausaste ei ole toteutunut suunnitellusti, vaikkakaan tavoitteesta ei ole jääty paljoa. Tarkastuslautakunta kysyy, mistä tekninen toimi arvioi tilakeskuksen tyhjien tilojen määrän kasvun johtuvan? Millä tavalla vuokrataso määräytyy?

Pirha on sitoutunut vuokraamaan tiloja tietyksi ajaksi. Mikä on Pirhalle vuokrattujen tilojen tulevaisuuden suunnitelma, kun tavoitteena on välttää tyhjiä tiloja?

Tarkastuslautakunta toteaa, että strategian mukaiset investoinnit, kuten liikuntapaikat (Suodenniemen urheilutalo) auttavat kaupungin veto- ja pitovoiman ylläpidossa. Tarkastuslautakunta kysyy samalla, seurataanko esimerkiksi jäähallin käyttöastetta, ja mikä on varattujen ja vapaiden vuorojen suhde?

Tarkastuslautakunta huomioi, että yhdyskuntatekniikan ja maaseutupalveluiden tavoitteet ovat toteutuneet. Maaseutupalveluiden tavoitteiden toteutumista on mitattu kahdella asiakaskyselyllä, josta ei ilmene vastanneiden määrä. Pidämme tyytyväisiä kuntalaisia tärkeinä, mutta toiminnan tuloksellisuuden ja tehokkuuden kannalta, nämä eivät ole parhaita mittareita. Tarkastuslautakunta toivoo mittareita, jotka aidosti kuvaavat tavoitteiden toteutumista.

Tarkastuslautakunta pitää yhdyskuntatekniikan mittareita epäselvinä. Hyvinvointia asumiseen ja elämiseen mittari on ollut mm. kävelyn ja pyöräilyn liikennemäärät ja jakauma, mutta mittareista kerrotaan vain kevyen liikenteen määrän laskemisesta keskustassa eri mittauspisteistä. Jotta toimien vaikuttavuutta voitaisiin arvioida, pitäisi

kertoa mitatut määrät sekä seurata niiden kehitystä, ja useammassa kohteessa kuin vain keskustassa.

Kevyenliikenteenväyliä on pyritty lisäämään mutta talousarvion tavoitteisiin ei ole päästy. Tarkastuslautakunta pitää hyvänä asiana kevyenliikenteen väylien lisäämistä ja suosittelee jatkamaan kaupungin kehittämistä pyöräilykaupungiksi. Yhtenäiset kevyenliikenteenväylät ovat tekijöitä, joilla houkuteltaan autoilijoita pyöräilemään, mikä tukee terveyttä ja ilmastotavoitteisiin pääsemistä.

Turvallisuudelle ei ole asetettu toiminnallisia mittareita. Toimien siirtymässä Pirkanmaan hyvinvointialueelle tarkastuslautakunta toivoo, että laajan kaupunkimme kaikkien kylien asukkaat tulevat huomioiksi myös uudessa organisaatiossa ja nykyinen taso turvallisuudessa säilyy. Tarkastuslautakunta muistelee kylien aikoinaan laatimia valmiussuunnitelmia, ja kysyy; onko kaupunki hyödyntänyt ja edistänyt valmiussuunnitelmien päivittämistä? Millainen strategia kaupungilla on kylien valmiussuunnitelmien suhteen?

Yhdyskuntatekniikka					
Strateginen valinta	Vastuualueen kaupunkistrategiasta johdettu tavoite	Sitova tavoitetaso	Mittari	Toteuma 31.12.	Tila
Elinvoimaa työstä ja yrittäjyydestä	Strategisten investointikohteiden toteuttaminen.	Vuoden 2022 investointiohjelman toteuttaminen	Investointiohjelman toteuttamisvaihe.	Investointiohjelma on toteutunut pääpiirteissään.	Toteutunut
Hyvinvointia asumiseen ja elämiseen	Luodaan ja ylläpidetään puitteita kävelyn ja pyöräilyn edistämiseksi.	Kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelman toteuttaminen.	Kävelyn ja pyöräilyn - liikennemäärät - kulkumuoto- ja-kauma - infrastruktuurin kehittäminen.	Mätikön kevyen liikenteen väylä on valmistunut. päätettiin leventää Puistokadun jalkakäytävä kevyen liikenteen väyläksi (valmistuu kesällä -23). Kaukolan ja Kiikan välisen kevyen liikenteen väylän tiesuunnitelma hyväksyttiin. Maantien 249 varteen välille Kyntäjän-tieVt12 päätettiin vanhojen kevyen liikenteen väylän suunnitelmien päivittämisestä. Väyläviraston kanssa tehtiin hankesopimus Vammalan rautatieaseman kehittämiseksi mm. rakentamalla rautatien alikulku kevyelle liikenteelle. Kevyen liikenteen määrät laskettiin eri mittauspisteissä keskustassa.	Toteutunut

Yhdyskuntatekniikan taloudelliset ja toiminnalliset tavoitteet toteutuivat.

Maaseutupalvelut					
Strateginen valinta	Vastuualueen kaupunkistrategiasta johdettu tavoite	Sitova tavoitetaso	Mittari	Toteuma 31.12.	Tila
Elinvoimaa työstä ja yrittäjyydestä	Maaseutuviranomaispalvelujen järjestäminen maksajavirastosopimuksen vaatimusten mukaisesti. Viljelijöiden asiakas-tyytyväisyyden parantaminen.	Maaseutuviranomaispalvelut hoidetaan vaatimusten mukaisesti. Asiakastyytyväisyyskyselyn tavoitetaso asteikolla 1-5 on vähintään 4,0	Ruokavirastolla vuosittain 15.11. annettava maksajavirastovakuutus, että tehtävät on hoidettu vaatimusten mukaisesti. Ruokaviraston mahdolliset kuntatarkastukset ja mahdolliset välitarkastelut.	Asiakastyytyväisyyskyselyn kokonaisarvosana oli 4,5.	Toteutunut
Elinvoimaa työstä ja yrittäjyydestä	Lomituspalvelut järjestetään asianmukaisesti, ammattitaitoisesti, palveluhenkisesti ja tasapuolisesti koko paikallisyksikön alueella.	Paras mahdollinen asiakaskokemus. Asiakaspalautekyselyn tulokset, arviot asteikolla 1-5. Tavoite vähintään 4,0	Asiakaskyselyn tulokset. Lomitusnetin tilastot.	Asiakastyytyväisyyskyselyn kokonaisarvosana oli 4,4.	Toteutunut

Maaseutupalveluiden toiminnalliset tavoitteet toteutuivat, ja myös kustannukset pysyivät melko hyvin budjetissa (poikkeama n. 11 000 e).

Vesi liikelaitos					
Strateginen valinta	Vastuualueen kaupunkistrategiasta johdettu tavoite	Sitova tavoitetaso	Mittari	Toteuma 31.12.	Tila
Hyvinvointia asumiseen ja elämiseen	Tukea uudisrakentamisella uusien rakennuskelpoisten tonttien saamista myyntiin	Vesihuollon rakentaminen käyttöön tuleville uusille tonteille määrärahojen puitteissa ja tarpeen varmistuttua	Tarpeen kattaminen	Asuintonttien osalta toteutettu kaavoituksen mukaisesti. Teollisuustonteilla vastattu kysyntään.	Toteutunut
Hyvinvointia asumiseen ja elämiseen	Vuotovesien määrän vähentäminen	Vuotovesimäärän pitkän ajan keskiarvon aleneminen	Vuotovesien pitkän ajan keskiarvo	Kolmen vuoden keskiarvo on pienentynyt	Toteutunut

Sastamalan Vesi liikelaitos on hallinnollisesti osa teknistä toimea. Valtuuston liikelaitokselle asettamat toiminnalliset tavoitteet toteutuivat. Valtuuston liikelaitokselle asettamat taloudelliset tavoitteet toteutuivat. Talousarvion mukainen tulostavoite ylitettiin ja tulos toteutui n. 223 000 euroa talousarviota parempana. Vesilaitoksen tulot toteutuivat lähes talousarvion mukaisina.

4.3.4 Sosiaali- ja terveystoimi

Toimialalla on valmistauduttu hyvinvointialueelle siirtymiseen. Koronapandemia kuormitti toimintaa edelleen vuoden 2022 aikana. Vuoden aikana toimintaa haastoivat myös työtaistelutoimet. Toimialaa haastaa henkilöstöpula. Vuonna 2021 voimaan tulleen asiakasmaksuasetuksen aiheuttama asiakasmaksutuottojen merkittävä pieneneminen vaikutti täysimääräisesti vuonna 2022, jonka takia talouden sopeutusohjelman tavoitteet eivät toteutuneet. Tavoitteet ovat merkittäviltä osin jääneet toteutumatta.

Tarkastuslautakunta tiedustelee, miten hyvinvointialue siirtymä onnistui? Millaisia toimikuntia siirtymää varten oli nimetty, kenelle toimikunnat raportoivat ja oliko jälkikäteen arvioiden valmistelu riittävä? Oliko suunnitelmassa pystytty ennakoimaan mahdolliset avainhenkilöiden siirtymiset pois viroista ennen vuoden vaihdetta?

Perhe- ja sosiaalipalvelut					
Strateginen valinta	Vastuualueen kaupunkistrategiasta johdettu tavoite	Sitova tavoitetaso	Mittari	Toteuma 31.12.	Tila
Hyvinvointia asumiseen ja elämiseen	Ennalta ehkäisevien palvelujen lisääminen kuntalaisten hyvinvoinnin lisäämiseksi	Ennaltaehkäisevään työhön ja kevyempiin palveluihin käytettyjen määrärahojen suhteellisen osuuden kasvattaminen 5 prosenttiyksikköä vuoden 2021 tilinpäätöksestä.	Ennaltaehkäisevien palveluiden kustannusten suhteellinen osuus raskaiden ja kevyiden palveluiden yhteissummasta. Kevyempien palveluiden osuus v. 2021 on noin 31,7 % (ennuste 8/2021)	Ennaltaehkäisevien ja kevyempien palveluiden suhteellinen osuus raskaiden ja kevyempien palveluiden yhteissummasta oli 32 %. Vuonna 2021 vastaava osuus oli 30,7 %, joten suhteellista osuutta ei saatu kasvatettua viittä prosenttiyksikköä.	Ei toteutunut

Perhe- ja sosiaalipalveluiden toiminnallinen tavoite ennalta ehkäisevien palveluiden lisääminen kuntalaisten hyvinvoinnin lisäämiseksi ei toteutunut. Perhe ja sosiaalipalvelut ylittivät talousarvion 2,8 %:ia (noin 567 000 euroa). Ylityksestä vajaa puolet aiheutui tulojen alituksesta. Ylitystä tapahtui etenkin lastensuojelun sijaishuollon sekä vammaispalveluiden menoissa. Vammaispalveluiden ylitys kohdistuu pääosin kehitysvammahuollon ja vammaispalvelulain mukaisen asumispalvelun, henkilökohtaisen avun, sekä kehitysvammaisten laitospalveluiden ylitykseen.

hoidon kustannuksiin. Kustannusten nousu johtuu lisääntyneestä palvelutarpeesta ja asiakasmäärän noususta.

Tarkastuslautakunta kysyy, kuinka lastensuojelussa huomioitiin henkilöstövaje? Lastensuojelun viranhaltijoiden puute on omiaan vaikeuttamaan ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä, jolla voidaan välttää kalliita sijoituksia. Lastensuojelun sijaishuollon kuluissa onkin tapahtunut ylitystä. Jälkikäteen arvioiden nousee kysymys, onko virkojen täyttöön panostettu riittävällä tavalla.

Ikäihmisten avopalvelut					
Strateginen valinta	Vastuualueen kaupunkistrategiasta johdettu tavoite	Sitova tavoitetaso	Mittari	Toteuma 31.12.	Tila
Hyvinvointia asumiseen ja elämiseen	Ikääntyneiden osallisuutta vahvistetaan palveluprosessin kaikissa vaiheissa	Asiakkaan palvelulle tai hoidolle asetettava tavoite kirjataan aina, kun tehdään laaja-alainen palvelutarpeen arviointi	Toteuma %	98 %	Toteutunut
Hyvinvointia asumiseen ja elämiseen	Ikäihmisten palvelut ovat oikea-aikaisia ja tarpeen mukaisia	Ikääntyneiden palvelutarpeisiin haetaan ratkaisuja tilannekohtaisesti ja ratkaisukeskeisesti. Asiakasohjauksen asiakaskäynneistä korkeintaan 35% johtaa säännöllisen kotihoidon asiakkuuteen.	Toteuma % asiakaskäynneistä	28 %	Toteutunut
Hyvinvointia asumiseen ja elämiseen	Ikäihmisten hyvinvointia tukevat ja välimuotoiset palvelut toimivat niin, etteivät asiakkaat siirry ympärivuorokautisen hoivan piiriin asumispalveluihin	Ympäri vuorokautiseen hoivaan tehtyjen läheteiden lukumäärä pysyy vuoden 2021 tasolla.	SAS-ryhmän käsiteltäviksi tulevien SAS-laheteiden määrä	SAS-ryhmässä käsiteltiin vuonna 2022 yhteensä 172 lähetettä. (Vuonna 2021 käsiteltiin 184 lähetettä)	Toteutunut

Ikäihmisten avopalveluiden toiminnalliset tavoitteet toteutuivat. Ikääntyneiden avopalvelut ylittivät talousarvionsa toimintakatteen noin 108 000 eurolla. Ylitystä selittää toimintatuottojen alittuminen asiakasmaksuihin tehdyn indeksitarkastuksen takia. Omaishoidontuen lakisääteisten lomitusien ja omaishoitoa tukevien lyhytaikaisjaksojen tarve oli koko vuoden 2022 ennakoitua suurempi. Samoin kotihoidon asiakkaiden kuntouttavien lyhytaikaisjaksojen tarve oli arvioitua suurempi. Arvioidut kustannukset alittuivat henkilöstökuluissa huonon sijaissaatavuuden vuoksi.

Ikäihmisten asumispalvelut					
Strateginen valinta	Vastuualueen kaupunkistrategiasta johdettu tavoite	Sitova tavoitetaso	Mittari	Toteuma 31.12.	Tila
Hyvinvointia asumiseen ja elämiseen	Oikea-aikaisten ja tarpeenmukaisten palveluiden järjestäminen ikäihmisille.	Ympäri vuorokautisessa hoiva-asumisessa olevien osuus on enintään 8%:a 75-vuotta täyttäneistä.	Ympäri vuorokautisen hoiva-asumisen piirissä % 75-vuotta täyttäneistä	Sastamala 8,4 % Punkalaidun 9,4 %	Ei toteutunut
Hyvinvointia asumiseen ja elämiseen	Ikäihmisten hyvinvointia tukevat ja välimuotoiset palvelut toimivat niin, etteivät asiakkaat siirry ympärivuorokautisen hoiva-asumisen piiriin.	Ympäri vuorokautiseen hoiva-asumiseen tehtyjen läheteiden määrä pysyy korkeintaan vuoden 2021 tasolla	SAS-ryhmän käsiteltäväksi tulevien SAS-lähetteen määrä	SAS-ryhmässä käsiteltiin vuonna 2022 yhteensä 172 lähetettä. (Vuonna 2021 käsiteltiin 184 lähetettä)	Toteutunut

Ikäihmisten asumispalveluiden toinen toiminnallinen tavoite ei toteutunut. Tavoite ympärivuorokautisessa hoiva-asumisessa olevien osuudesta ylittyi. Ikäihmisten asumispalveluiden kokonaiskustannukset ylittyivät 1,7 %:ia (noin 228 000 euroa). Tarve ympärivuorokautiselle hoivalle on ollut suunniteltua suurempaa. Henkilöstömenot ja asiakaspalveluostot olivat hieman odotettua suuremmat.

Terveyspalvelut					
Strateginen valinta	Vastuualueen kaupunkistrategiasta johdettu tavoite	Sitova tavoitetaso	Mittari	Toteuma 31.12.	Tila
Hyvinvointia asumiseen ja elämiseen	Oikea-aikaiset ja tarpeen mukaiset palvelut	Terveyspalveluiden sekä kiireellistä että kiireetöntä hoitoa tarvitsevien potilaiden hoito on sujuvaa. 80 % palveluiden käyttäjistä on tyytyväisiä palveluun.	Asiakastyytyväisyysmittarin mukainen tyytyväisyysprosentti	80 % tyytyväisiä tai erittäin tyytyväisiä palveluun	Toteutunut
Hyvinvointia asumiseen ja elämiseen	Ikäihmisten hyvinvointia tukevat ja välimuotoiset palvelut toimivat niin, että potilaat siirtyvät lääketieteellisen hoidontarpeen päätyttyä sujuvasti muiden palveluiden piiriin.	Ympäri vuorokautiseen hoiva-asumiseen tehtyjen läheteiden määrä pysyy korkeintaan vuoden 2021 tasolla.	SAS-ryhmän käsiteltäväksi tulevien SAS-lähetteen määrä	SAS-ryhmässä käsiteltiin vuonna 2022 yhteensä 172 lähetettä. (Vuonna 2021 käsiteltiin 184 lähetettä)	Toteutunut

Terveyspalveluiden toiminnalliset tavoitteet toteutuivat. Terveyspalveluiden toimintatuotot ylittivät talousarvion 1,4 miljoonalla eurolla johtuen pääasiassa koronavastuksista, joita ei ollut talousarviossa

huomioitu. Toimintakulut ylittyivät noin 1,8 miljoonaa euroa. Toimintakulujen ylittyivät etenkin palveluiden ostoissa sekä henkilöstömenoissa (ml. vuokrahenkilöstöostot) ja ilmaishoitotarvikehankinnoissa. Myös vuokramenot ylittyivät johtuen tarvittavista lisätiloista.

Ympäristöterveydenhuollon palvelut					
Strateginen valinta	Vastuualueen kaupunkistrategiasta johdettu tavoite	Sitova tavoitetaso	Mittari	Toteuma 31.12.	Tila
Hyvinvointia asuminen ja elämiseen	Elinkeinonharjoittajien toimintaedellytysten turvaaminen ja elinympäristön terveellisuuden ylläpitäminen.	Terveellinen elinympäristö, puhdas vesi ja turvalliset elintarvikkeet. Elintarvikevalvonnan riskin arvioinnin mukaisten tarkastusten toteutumisen > 90 %.	Riskin arvioinnin mukaisten tarkastusten toteutuminen	78 %	Ei toteutunut
Hyvinvointia asuminen ja elämiseen	Elinympäristön viihtyisyyden edistäminen.	Virikkeellinen ja viihtyisä elinympäristö. Ympäristönsuojelun valvontasuunnitelman riskin arviointiin perustuvien tarkastusten toteutumisen > 70 %.	Riskin arvioinnin mukaisten tarkastusten toteutuminen	58 %	Ei toteutunut
Maaseutuelinkeinotuotannon turvaaminen.	Maaseutuelinkeinotuotannon turvaaminen.	Seutukunnan tuotantoeläinten hyvinvoinnin ja terveyden turvaaminen, päivystysveloitteen 100 %: inen toteutuminen.	Päivystysveloitteen toteutumisosentti.	< 10 arkipäivystystä jäi toteuttamatta alueella-1. Vuosittainen päivystysten määrän tavoite on yhteensä 730 vuorokautta, koska toiminta on jaettu kahdelle päivystysalueelle.	Toteutui osittain

Ympäristöterveyden tavoitteista yksikään tavoite ei toteutunut kokonaan, yksi tavoite toteutui osittain. Ympäristöterveydenhuollon palveluille kuuluu eläinten hyvinvoinnista ja eläinsuojelusta huolehtiminen.

Maatalousyrittäjyys on olennainen osa Sastamalan elinkeinorakennetta, luonnon monimuotoisuutta, maisemallisuutta ja omaleimaisuutta. Tarkastuslautakunta kysyy, tukeeko Sastamalan kaupunki yhtäläisesti maatalousyrittäjiä kuin muita yrittäjiä? Miten kaupunki pitää yhteyttä maatalousyrittäjiin? Tarkastuslautakunta kysyy, onko eläinlääkäripulan ratkaisemiseksi tehty riittävästi toimia? Millä tavalla tällä hetkellä työsuhteessa olevien eläinlääkäreiden työssäjaksamista on edesautettu? Esimerkkinä lautakunta tarkoittaa vaikkapa hallinnollisen työtaakan keventämistä tarjoamalla laskutus- tai eläinhoitajapalveluita.

4.3.5 Henkilöstö

Sastamalan kaupungin kokonaishenkilöstömäärä väheni vuonna 2022 30 henkilöllä. Vakituisen henkilöstön määrä nousi kuitenkin 11 henkilöllä. Varsinkin hoitohenkilöstön saatavuusongelman vuoksi kaikkia avoimia vakituisia vakansseja ei ole saatu täytettyä.

Vuokratyövoimaa käytettiin Sotesin hoitohenkilöstön lyhytaikaisissa sijaisuuksissa sekä perusterveydenhuollon päivystyksessä ja hammashuollossa korvaamaan virkalääkäreiden vajetta. Hoitohenkilöstön työpanosta ostettiin n. 17 henkilötyövuotta sekä lisäksi työpanosta on ostettu kiirevastaanoton lääkäripalveluihin sekä hammaslääkäripalveluihin.

Koronasta johtuvat henkilöstön sairauspoissaolot näkyvät sote - palveluissa ja sivistystoimessa tavanomaista korkeampina sijaiskustannuksina.

Tarkastuslautakunta kysyy, mitä toimia aiotaan tehdä, jotta sosiaali- ja terveysalan mainetta työpaikkana saadaan parannettua? Mitä konkreettisia toimia on tehty työnantaja kuvan kirkastamiseksi?

Tarkastuslautakunta ilmaisee huolensa henkilöstön saatavuusongelman ja henkilöstön ikääntymisen aiheuttamasta henkilöstövajeesta. Tarkastuslautakunta on saamissaan selvityksissä kiinnittänyt huolestuneena huomiota siihen, että henkilöstön tehokkuudesta puhuttaessa, on puhuttu sairaslomapäivien määrästä. Sairastaminen ja tehokkuus ovat kaksi eri asiaa ja on olennaisen tärkeää kaupungin työnantajana tietää näiden kahden ero joka toimialallaan.

5 Päätelmät

Tarkastuslautakunta toteaa, että kaupunki on onnistunut toimissaan kokonaisuus huomioon ottaen hyvin. Edelleen elämme poikkeusai-
kaa, Ukrainan sodan alta kotinsa jättäneitä on pystytty Sastamalassa
auttamaan monilla tavoin.

Tarkastuslautakunnan saaman selvityksen mukaan hyvinvointialu-
eelle on saatu siirrettyä toiminnot kohtuullisen hyvin.

Kunnassa on vuonna 2022 ollut edellistä vuotta enemmän yhdessä
tekemisen henkeä luottamushenkilöiden ja virkamiesten kesken. Tar-
kastuslautakunta näkee tämän kehityksen erittäin myönteisenä sekä
toivoo näkevänsä vuonna 2023 vielä aiempaa vähemmän virkamies-
valmistelun vastaisia päätöksiä. Tällaiset päätökset kielivät siitä, ett-
eivät lautakunta ja valmisteleva virkamies ole keskustelleet asioista
riittävästi ennen kokouksia. Valmistelemattomien päätösten vaarana
on, ettei niiden vaikutuksia ole mietitty yhtä laaja-alaisesti jokaiselta
osa-alueeltaan, päätösten perustelut eivät ole selkeitä, eivätkä ne
tule kuntalaisille näkyviksi.

Tarkastuslautakunta toteaa, että poliittisen harkinnan käyttäminen on
tärkeää demokratiassa. Yksinomaan poliittinen harkinta ei kuitenkaan
ole päätöksen peruste. Virkamiesten esitykset on laadittu esimerkiksi
väestöennusteiden, tai laajojen selvitysten ja kuntalaiskyselyjen poh-
jalta. Kun poliittinen toimielin tekee vastaehdotuksia, ei kaikissa ta-
pauksissa niiden perusteita ole avattu. Tarkastuslautakunta näkee
tärkeänä kuntademokratian toteutumisen kannalta, että päätöksen-
tekoprosessissa kaikkien kannatettujen esitysten osalta perusteet tu-
levat esille niin, että asiasta kiinnostuneet kuntalaiset voivat arvioida,
mihin tietoon ja millaiseen harkintaan päätökset ovat perustuneet, ja
miten niissä on punnittu ja otettu huomioon jo tehty työ.

Tarkastuslautakunta esittää, että luottamushenkilöiden perehtymistä
tehtyihin selvityksiin, yhteistyötä poliittisten päätöksentekijöiden ja
virkahenkilöiden välillä esitysten tulisi esimerkiksi päätösten valmis-
telussa lisätä. Kaupunginhallituksen valvontavelvoite ja otto-oikeus
korostuu tässä asiassa.

Tavoitteiden asettamisessa ja mittaamisessa toivotaan edelleen kehi-
tystä. Mittarit tulee rakentaa niin, että ne kertovat onko tehdyillä toi-
milla ollut toivottavaa vaikutusta valtuuston asettamiin strategisiin
tavoitteisiin.

Henkilöstöpula vaivaa Sastamalaa monella alalla ja osassa toimialoista tilanne on jo krooninen. Henkilöstöpulan ratkaisussa monipuoliset keinot ovat tarpeen. Tarkastuslautakunta näkee mahdollisuuksia yhteistyön lisäämisessä asianomaisen toimialan ja sen henkilöstön kanssa yhä laajemmin. Pelkkä ilmoitus aukiolovasta työpaikasta ei aina riitä. Jos virkoja ei saada täytettyä, pitää huolehtia nykyisen henkilöstön jaksamisesta.

Tarkastuslautakunta toivoo myös tulevaisuudessa näkevänsä aiempaa enemmän kansalaiskeskustelua sekä kuntalaisia osallistavaa demokratiaa.

Tarkastuslautakunta kiittää kaupungin henkilöstöä yhteistyöstä tilikauden arvioinnissa.

6 Allekirjoitukset

Sastamalassa 26. toukokuuta 2023

Sastamalan kaupungin tarkastuslautakunta

Mirva Iso-Kukkula

Mauri Tuominen

Sinikka Lakkinen

Juha Mäkelä

Kari Oksanen

Hannu Suomela

Riitta Ylikomi